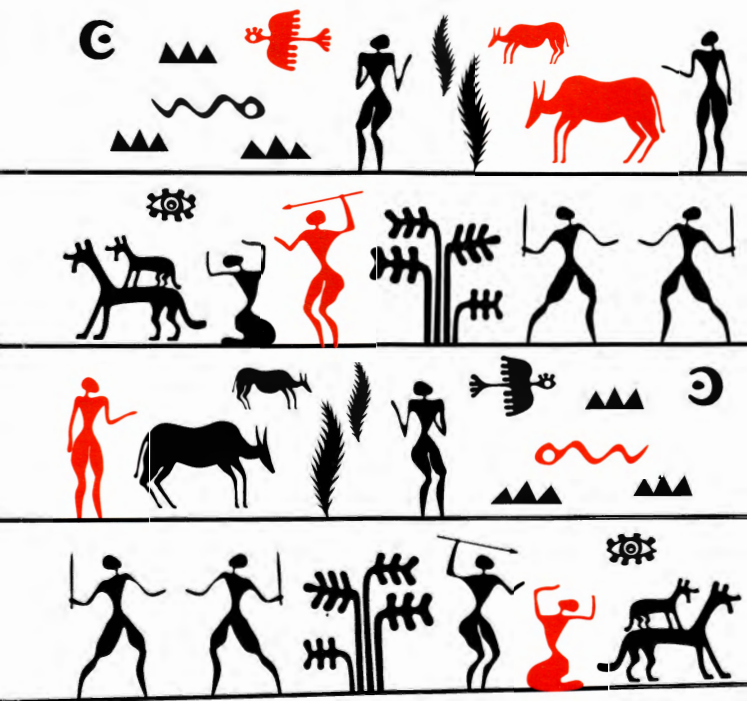

JORGE LUIS BORGES

Relatarea lui Brodie

55 - 4,99

Top 10+

Capodopere ale literaturii de pretutindeni
într-o colecție a celor mai îndrăgite bestselleruri.

Jorge Luis Borges, *El informe de Brodie*

Copyright © María Kodama, 1996

© 2012 by Editura POLIROM, pentru traducerea în
limba română

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Foto copertă: © iStockphoto.com/lishenjun

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1,
sector 4, 040031, O.P. 53, C.P. 15-728

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României :
BORGES, JORGE LUIS

Relatarea lui Brodie / Jorge Luis Borges; trad. din lb.
spaniolă: Cristina Hăulică și Andrei Ionescu. – Iași :
Polirom, 2012

ISBN 978-973-46-3090-5

I. Hăulică, Cristina (trad.)

II. Ionescu, Andrei (trad.)

821.134.2-31=135.1

Printed in ROMANIA

JORGE LUIS
BORGES

Relatarea
lui Brodie

Traducere și note de
Cristina Hăulică și Andrei Ionescu

POLIROM
2012

JORGE LUIS BORGES (1899-1986) s-a născut în Buenos Aires, la 24 august 1899, într-o familie înstărită. La scurtă vreme după nașterea sa, călătorește alături de familie în Europa. Primește încă de mic o educație multilingvă. După întoarcerea în Buenos Aires, la 22 de ani, publică primul său volum de poezii, *Fervor de Buenos Aires*. Continuă apoi să publice, alături de poezii, și eseuri. În anii '30 începe să scrie proză scurtă. Publică primul său volum important, *Istoria universală a infamiei*, la vârsta de 36 de ani. Amestecul de realitate și ficțiune din acest volum va deveni o caracteristică importantă a prozei de mai târziu a lui Borges. Tot în această perioadă, publică două dintre cele mai cunoscute colecții de povestiri ale sale, *Ficțiuni* și *Aleph*; în anii '50 devine director al Bibliotecii Naționale. Odată cu înaintarea în vîrstă, vederea îi slăbește și reîncepe să scrie proză scurtă și poezie. Ultima sa carte, *Atlas*, o scrie alături de María Kodama, cea cu care se va căsători cu o lună înainte de moarte. La vârsta de 86 de ani, în iunie 1986, încetează din viață.

Prolog

Ultimele povești ale lui Kipling au fost nu mai puțin labirintice și angoasante decît cele ale lui Kafka sau James, pe care, fără îndoială, le întrec; dar în 1885, în Lahore, începuse o serie de povestiri scurte, scrise într-un stil direct, pe care le va reuni în volum în 1890. Nu puține – *In the House of Suddhoo*, *Beyond the Pale*, *The Gate of the Hundred Sorrows* – sînt laconice capodopere; uneori m-am gîndit că ceea ce a conceput și a executat un băiat genial poate fi imitat fără lipsă de modestie de un bărbat în pragul bătrîneții, care își cunoaște meseria. Rodul acestei reflecții este volumul de față, pe care îl vor judeca cititorii mei.

Am încercat, nu știu cu cît succes, să redactez cîteva povestiri directe. Nu îndrăznesc să afirm că sînt simple; nu există pe pămînt o singură pagină, un singur cuvînt care să fie simple, de vreme ce

toate postulează universul, al cărui atribut îndeobște cunoscut este complexitatea. Vreau să lămuresc doar faptul că nu sînt, și nici n-am fost vreodată, ceea ce înainte se numea un născocitor de povești sau un predicator de parabole, iar acum se numește scriitor angajat. Nu aspir să fiu un Esop. Povestirile mele, la fel ca acelea din *O mie și una de nopți*, vor să distreze și să emoționeze, nu să convingă. Această intenție nu înseamnă, potrivit imaginii solomonice, că vreau să mă închid într-un turn de fildeș. Convingerile mele politice sînt prea bine cunoscute; m-am afiliat la Partidul Conservator, ceea ce este o formă de scepticism, și nimeni nu m-a taxat drept comunist, naționalist, antisemit, adept al lui Furnică Neagră sau al lui Rosas. Cred că vom merita, cu timpul, să nu mai avem guverne. Nu mi-am ascuns niciodată opiniile, nici măcar în anii dificili, dar n-am îngăduit să interfereze cu opera mea literară, în afară de cazul cînd am simțit nevoia stringentă să preamăresc Războiul de Șase Zile. Exercițiul literaturii este misterios; opiniile noastre sînt trecătoare și își găsesc explicația mai curînd prin teza platonice a Muzei decît prin teza lui Poe, care socotea, ori se prefăcea că socotește, că scrierea unui poem este o operație a

inteligenței. Nu pot să nu-mi exprim surprinderea că scriitorii clasici susțin o teză romantică, iar un poet romantic susține o teză clasică.

În afară de textul care dă numele acestei cărți și care provine, evident, din ultima călătorie făcută de Lemuel Gulliver, povestirile mele sînt realiste, pentru a folosi denumirea la modă astăzi. Cred că respectă toate convențiile genului, nu mai puțin convențional decît altele și de care curînd ne vom plictisi, dacă nu ne-am plictisit pînă acum. Sînt pline de sollicitatele născociri de fapte circumstanțiale, pentru care găsim exemple strălucite în balada anglo-saxonă a lui Maldon, ce datează din veacul al X-lea, și în ulterioarele saga ale Islandei. Două narațiuni – nu voi spune care dintre ele – pot fi citite în aceeași cheie fantastică. Cititorul atent va băga de seamă unele afinități intime. Cîteva – relativ puține – subiecte m-au bîntuit de-a lungul vremii; hotărît lucru, sînt monoton.

Datorez unui vis al lui Hugo Ramírez Moroni urzeala povestirii intitulate *Evanghelia după Marcu*, cea mai bună din întreaga serie; mă tem că am stricat-o cu schimbările pe care închipuirea sau rațiunea mea le-au socotit potrivite. De

altminteri, literatura nu este altceva decît un vis dirijat.

Am renunţat la surprizele unui stil baroc; am renunţat, de asemenea, la surprizele pe care le oferă un sfîrşit neprevăzut. Am preferat, într-un cuvînt, pregătirea unei aşteptări sau a unei uimiri. Mulţi ani am crezut că-mi va fi dat să obţin o pagină reuşită cu ajutorul variaţiunilor şi noutăţilor; acum, cînd am împlinit şaptezeci de ani, cred că mi-am găsit glasul propriu. Modificările verbale nu vor strica, nici nu vor îmbunătăţi ceea ce dictez, în afară de cazul în care pot să uşureze o propoziţie încărcată sau să atenueze o emfază. Fiecare limbaj este o tradiţie; fiecare cuvînt, un simbol împărtăşit; ceea ce un inovator e în stare să modifice este lipsit de importanţă; să ne amintim de opera strălucită, dar nu de puţine ori ilizibilă a unui Mallarmé sau a unui Joyce. Se prea poate ca aceste consideraţii rezonabile să fie rodul oboşelii. Vîrsta înaintată m-a învăţat resemnarea de a fi Borges.

În aceeaşi măsură mă lasă indiferent Dicţionarul Academiei, *dont chaque édition fait regretter la précédente*, potrivit melancoliceii sentinţe a lui Paul Groussac, şi voluminoasele dicţionare de argentinisme. Toate, şi cele de pe malul nostru, şi cele

de pe malul celălalt al oceanului, tind să accentueze diferențele și să dezintegreze limba. În legătură cu aceasta, îmi aduc aminte că lui Roberto Arlt i s-a reproșat faptul că nu știe argoul *lunfardo*, iar el a replicat: „Am crescut la Villa Luro, printre oameni săraci și răufăcători; pur și simplu n-am avut timp să studiez aceste lucruri“. *Lunfardo*, de fapt, este o glumă literară inventată de compozitorii de operetă și de tangouri, ignorată de mahalagii autentici, în afară de cazul în care au învățat câte ceva de pe plăcile de patefon.

Am situat acțiunea povestirilor mele undeva departe, fie în timp, fie în spațiu. Imaginația poate să se desfășoare astfel cu mai multă libertate. În 1970, cine oare își va mai aduce aminte cu precizie ce au fost, la sfârșitul veacului trecut, mahalalele Palermo și Lomas? Oricît de greu de crezut ar părea, există pedanți care exercită o teroare minuțioasă vîinînd mici neatenții. Observă, bunăoară, că Martín Fierro ar fi vorbit de o pungă cu oase, nu de un sac cu oase, și dezaprobă, poate pe nedrept, culoarea șarg-roșcat a unui anumit cal faimos.

Să te ferească Dumnezeu, cititorule, de prologuri lungi. Citatul este din Quevedo, care, pentru a nu comite un anacronism

care cu timpul ar fi fost descoperit, nu
le-a citit niciodată pe acelea ale lui Shaw.

J.L.B.

Buenos Aires, 19 aprilie 1970

trad. A.I.

Intrusa

„Frate Ionatane, întristat sînt după tine, căci tu mi-ai fost foarte scump și iubirea ta a fost pentru mine mai presus de iubirea femeiască!”

(Cartea a Doua a Regilor 1, 26)

Se spune (ceea ce este improbabil) că istoria ar fi fost relatată de Eduardo, cel mai mic dintre Nelsoni, la priveghiul lui Cristián, cel mai mare dintre ei, care a murit de moarte bună, pe la o mie opt sute nouăzeci și ceva, undeva prin ținutul Morón. Fapt este că un ins a auzit-o de la altul, în acea lungă noapte fără somn, în fața ceaiului fierbinte, și i-a repetat-o apoi lui Santiago Dabove, de la care am aflat-o eu. După mulți ani am ascultat-o din nou la Turdera, unde se și întîmplase. A doua versiune, întru cîtva mai prolixă, o confirma în linii mari pe aceea a lui

Santiago, cu neînsemnatele variații și divergențe proprii unor atare circumstanțe. O aștern acum pe hîrtie pentru că în ea se concentrează, dacă îmi dau bine seama, o fugară și tragică viziune din viața vechilor noștri *orilleros*. O voi face cu probitate, dar prevăd încă de pe acum că voi ceda tentației literare de a îngroșa ori de a adăuga vreun detaliu.

La Turdera, toți le spuneau „frații Nilsen“. Parohul mi-a povestit că predecesorul său își amintea, nu fără uimire, că a văzut la acei oameni o Biblie roasă, cu coperte negre și caractere gotice; pe ultimele pagini zărise nume și date manuscrise. Era unicul tom ce se afla în casă. Nefericita cronică a Nilsenilor, pierdută, așa cum toate se vor pierde. Casa, o hardughie mare și dărăpănată care acum nu mai există, era din cărămizi netencuite; de la intrare se zăreau un patio cu lespezi colorate și un altul cu pămînt bătătorit. Puțini, de altminteri, călcaseră acolo; Nilsenii își apărau singurătatea. În încăperile pustii, dormeau pe paturi de scînduri; luxul pe care și-l îngăduiau, în schimb, includea calul, șaua împodobită, pumnalul prețios cu lama scurtă, straietele arătoase pentru sfîrșitul săptămînii și băutura stîrnitoare de gîlcevi. Știu că erau înalți, cu

plete roșcovane. Danemarca sau Irlanda, despre care nu vor fi auzit nicicînd, curgeau prin vinele acestor doi creoli¹. Mahalaua le știa de frică Roșcovanilor; nu-i cu neputință ca ei să fi avut pe cuget și vreo moarte. Umăr la umăr se bătuseră odată cu jandarmii. Se povestea că mezinul avusesese o gîlceavă cu Juan Iberra și că nu el fusese păgubitul, ceea ce, spun cunoscătorii, e lucru vrednic de a fi luat în seamă. Fuseseră păzitori de cirezi, căruțași, hoți de cai și, cîteodată, jucători de cărți. Aveau faimă de zgîrciți, afară doar de acele dăți cînd băutura sau jocul îi făceau să devină generoși. Despre neamuri nu se știa nimic și nici despre meleagurile de unde veneau. Aveau o căruță și o pereche de boi.

La înfățișare se deosebeau de cuțitarii cărora li se datorează tîlhăreasca poreclă Coasta Cruntă. Faptul acesta și un altul, pe care deocamdată nu-l cunoaștem, ne ajută să înțelegem cît au fost de uniți. Să te cerți cu unul din ei însemna să-ți faci doi dușmani deodată.

1. *Creol* – termen ce desemnează calitatea de „neaoș”, „autohton”, în opoziție cu *gringo* („străin”, „venetic”) (n. tr.).

Nilsenii erau de-ajuns de zănatnici, dar aventurile lor amoroase se petrecuseră pînă atunci doar prin unghere sau bordeluri. N-au lipsit așadar comentariile, atunci cînd Cristián a adus-o la el pe Juliana Burgos. E drept că astfel dobîndea o slujnică, dar nu e mai puțin adevărat că în scurtă vreme o coplesise cu lamentabile podoabe de tot soiul și că o arăta, trufaș, pe la petreceri. La inocentele petreceri suburbane, unde smucirea și unduirea șoldurilor erau cu totul interzise și unde încă se dansa în deplină lumină. Juliana avea fața măslinie și ochii migdalați. Pentru o mahala sărmană, în care istovirea și nepăsarea uzează repede femeia, se poate spune că arăta destul de bine.

La început îi însoțea și Eduardo. Apoi făcu un drum la Arrecifes, pentru felurite treburi; la întoarcere aduse acasă o fetișcană, pe care o culesese de pe drum, dar peste scurtă vreme o alungă. Se făcu mai ursuz; se îmbăta la cîrciumă de unul singur și nu lega vorbă cu nimeni. Era îndrăgostit de femeia lui Cristián. Mahalaua, care-și dăduse, poate, seama înaintea lui, prevăzu cu perfidă bucurie latentă rivalitate dintre cei doi frați.

Într-o seară, întorcîndu-se tîrziu de la cîrciuma din colț, Eduardo văzu calul sur

al lui Cristián legat în fața porții. În curte, fratele mai mare îl aștepta cu straiile de sărbătoare. Femeia se învârtea în jurul lui, cu ceaiul în mână. Cristián îi spusese lui Eduardo:

— Eu plec la un chiolhan la alde Farías. Ți-o las aicea pe Juliana; dacă vrei, folosește-o.

Tonul era între poruncitor și cordial. Eduardo rămase o vreme cu ochii pironiți la el; nu știa ce să facă. Cristián se ridică, își luă rămas-bun de la Eduardo, nu și de la Juliana, care era un obiect, încălecă și porni la trap, fără grabă.

Din noaptea aceea o împărțiră. Nimeni nu va cunoaște vreodată amănuntele acestei sordide uniuni, care ultragia decența mahalalei. Învoiala merse bine cîteva săptămîni, dar nu putea dura mai mult de-atît. Între ei, frații nu rosteau numele Julianei, nici măcar ca s-o cheme, dar căutau neconținut, și izbuteau să găsească, pricini ca să nu fie de acord. Se luau la harță pentru vînzarea unor piei, însă, de fapt, gîlceava lor avea cu totul alt motiv. Cristián obișnuia să ridice glasul, iar Eduardo nu scotea o vorbă. Fără să știe, erau geloși unul pe altul. În mahalaua dură, nici un bărbat n-ar fi recunoscut vreodată, nici chiar față de el însuși, că o femeie poate

avea vreo însemnătate, dincolo de dorință și de pasiune, dar amîndoi erau îndrăgostiți. Asta, într-un fel, îi uimea.

Într-o după-amiază, în piața de la Lomas, Eduardo se întâlnește cu Juan Iberra, care-l felicită că și-a găsit asemenea boboc de fată. În clipa aceea, cred, Eduardo a slobozit înjurătura. Nimeni n-avea să-și bată joc de Cristián în prezența lui.

Femeia îi sluzea pe amîndoi cu o supunere animalică; nu putea să-și ascundă însă o oarecare preferință pentru mezin, care nu respinsese învoiala, dar, cel puțin, n-o propusese.

Într-o zi, îi porunciră Julianei să aducă două scaune în primul patio și să nu pună piciorul acolo, pentru că aveau de vorbit. Ea se aștepta la o discuție lungă și se duse să tragă un pui de somn, însă peste cîteva clipe o deșteptară. O puseră să umple o desagă cu toate cîte le avea, fără să uite nici cruciulița, nici mătaniile de sticlă pe care maică-sa i le lăsase. Fără să-i spună o vorbă, o urcară în căruță și începură o călătorie mută și anevoioasă. Plouase; drumurile erau desfundate și trebuie să fi fost ceasurile trei spre ziuă cînd ajunseră în sfîrșit la Morón. Acolo o vîndură patroanei lupanarului. Tîrgul era dinainte

încheiat; Cristián își luă banii și-i împărți apoi cu celălalt.

La Turdera, Nilsenii, afundați pînă atunci în hățișul acelui monstruos amor (devenit și el o rutină), voră să-și reia vechea viață de holtei. Se întoarseră așadar la jocul de cărți, la luptele de cocoși, la chefurile întîmplătoare. Poate că uneori se socoteau chiar mîntuiți, dar curînd începură să păcătuiască, fiecare pe seama lui, prin nejustificate sau prea justificate absențe. Cu puțin înainte de sfîrșitul anului, mezinul invocă niște treburi în capitală. Cristián se duse la Morón; în fața bine cunoscutei case, văzu îndată șargul lui Eduardo. Intră; celălalt se afla într-adevăr acolo, așteptîndu-și rîndul. Cristián, se pare, i-ar fi spus:

— Dacă o ținem tot așa, o să ne deșelăm caii. Mai bine s-o avem la îndemîină.

Vorbi cu patroana, scoase din chimir cîteva monede și o luară cu ei. Juliana mergea cu Cristián; Eduardo dădu pinteni șargului, ca să nu-i mai vadă.

Se întoarseră la cele dinainte. Infama soluție dăduse greș, fiecare din ei cedase ispitei de a-l înșela pe celălalt. Cain dădea tîrcoale, însă iubirea dintre Nilseni era mare – cine poate să știe ce vitregii și ce primejdii înduraseră alături! –, așa că

preferară să-și descarce exasperarea asupra celorlalți: cîte un necunoscut, dulăii sau chiar Juliana, care adusesese vrajba.

Martie era pe sfîrșite și căldura nu se îmblînzea defel. Într-o duminică (duminica, oamenii obișnuiesc să se adune pe la case mai devreme), Eduardo, care se întorcea de la cîrciumă, îl văzu pe Cristián înjugînd boii. Cristián îi spuse:

— Vino; trebuie să ducem niște piei la dugheana Mulatrului. Le-am și încărcat; să-i dăm bătaie cît mai ține răcoarea.

Dugheana Mulatrului se afla, cred, ceva mai spre sud; o luară pe Calea Oștirii, apoi pe un drum lăturalnic. Cîmpia părea tot mai mare odată cu lăsarea nopții.

Apucară de-a lungul unei pășuni cu bălării și iarbă înaltă. Cristián aruncă trabucul pe care îl aprinsese și spuse fără grabă:

— La lucru, frate. Pe urmă or să ne dea o mîină de ajutor hultanii. Azi am omorît-o. Să stea aici, cu țoalele ei cu tot. Așa n-o să mai facă rău nimănui.

Se îmbrățișară, aproape plîngînd. Acum îi mai lega ceva: femeia jalnic sacrificată și obligația de a o da uitării.

trad. C.H.

Nedemnul

Imaginea pe care o avem despre oraș e întotdeauna anacronică, într-o măsură mai mică sau mai mare. Cafeneaua a degenerat în bar; tinda care ne îngăduia să întrezărim vița din patiouri este acum un coridor opac, cu un ascensor la capăt. Astfel, vreme îndelungată am fost convins că într-un anume loc, pe Talcahuano, mă așteaptă Librăria Buenos Aires; într-o bună dimineată am constatat că o înlocuise un magazin de antichități și mi s-a spus că Don Santiago Fischbein, patronul, a murit. Era obez; îmi amintesc nu atît trăsăturile lui, cît lungile noastre dialoguri. Ferm și tihnit, obișnuia să condamne sionismul, care ar face din evreu un ins comun, legat, ca toți ceilalți, de o singură tradiție și de o singură țară, fără complexitățile și discordiile ce-l îmbogățesc în clipa de față. Lucra, mi-a spus, la compilarea unei copioase antologii a operei lui Baruch

Spinoza, epurată de acel aparat euclidian care îngreuiază lectura și dă fantasticei teorii o rigoare iluzorie. Îmi arătase, fără a accepta să mi-l vîndă, un curios exemplar din *Cabala dezvăluită* a lui Rosenroth, însă în biblioteca mea se află și acum cîteva cărți de Ginsburg și de Waite care îi poartă însemnul.

Într-o seară, cînd nu eram decît noi doi, mi-a încredințat un episod din viața lui, pe care astăzi pot să-l relatez. Voi schimba, cum e lesne de prevăzut, cîte un detaliu.

„— Vă voi dezvălui un lucru pe care nu l-am mai povestit nimănui. Ana, soția mea, nu-l știe, și nici chiar prietenii cei mai intimi. S-au scurs atîția ani de cînd s-a întîmplat, încît acum îl simt cu totul străin mie. Poate vă va sluji pentru o povestire pe care o veți orna, desigur, cu pumnale. Nu știu dacă v-am spus vreodată că sînt din Entre Ríos. N-am să pretind că eram gaucho evrei; gaucho evrei n-au existat nicicînd. Eram neguțători și grădinari. M-am născut la Urdinarrain, despre care abia dacă mai am vreo amintire; cînd părinții au venit la Buenos Aires, ca să deschidă o prăvălie, eu eram foarte mic. La cîteva străzi de noi se afla Maldonado, iar mai departe, doar maidane.

Carlyle a scris că oamenii au nevoie de eroi. Istoria lui Grosso mi-a propus cultul lui San Martín, însă în el n-am aflat decît un militar care se războise în Chile și care devenise acum o statuie de bronz și numele unei piețe. Hazardul mi-a oferit, în schimb, un erou cu totul diferit, spre nefericirea mea și a lui: Francisco Ferrari. Este, probabil, prima oară cînd auziți rostindu-i-se numele.

Cartierul nu era atît de crunt pe cît fuseseră, se spune, Corrales și Bajo, dar nu exista cîrciumioară care să nu aibă gașca ei de *compadritos*¹. Ferrari își avea sălașul la cîrciuma de pe Triumvirato, colț cu Thames. Acolo s-a petrecut incidentul care m-a făcut să devin unul dintre partizanii lui.

Mă dusesem să cumpăr un sfert de mate² pentru ceai. Un ins cu chică și mustață, care nu era de prin partea

-
1. Termen argentinian extrem de răspîndit în toată America hispanică și desemnînd un personaj tipic al suburbiei sud-americane: fantele de mahala (n. tr.).
 2. Cuvînt de origine *quichua*, care indică o specie de dovleac, precum și vasul făcut din coaja acestuia. Prin extensie, se folosește denumirea *yerba mate* pentru copacul *Ilex paraguayensis*, ale cărui frunze se folosesc

locului, se apropie de tejghea și ceru un rachiu de ienupăr. Ferrari i se adresă afabil:

— Spuneți-mi, nu cumva ne-am văzut acum două seri la balul Julianei? De unde sînteți?

— Din San Cristóbal, răspunse celălalt.

— Povața mea, insinuă Ferrari, ar fi să nu mai puneți piciorul aici. Bîntuie tot soiul de inși necuviincioși, în stare să vă facă cine știe ce necazuri.

Cel din San Cristóbal se retrase, cu mustăcioara lui cu tot. Poate că nu era mai puțin curajos decît celălalt, însă știa că aici se află gașca.

Din ziua aceea, Francisco Ferrari a devenit eroul pe care cei cincisprezece ani ai mei îl năzuiau. Era oacheș, înalt, bine făcut, chipeș după stilul epocii. Se îmbrăca întotdeauna în negru. Un al doilea episod ne-a apropiat. Eram cu mama și mătușa mea; cîțiva derbedei ne-au tăiat calea și unul dintre ei le-a spus cu voce tare celorlalți:

— Lăsați-le să treacă. Sînt niște căzături.

N-am știut ce să fac. În clipa aceea a intervenit Ferrari, care tocmai ieșea din

la ceai, infuzia pregătindu-se într-un vas din coajă de „mate” (n. tr.).

casă. S-a oprit drept în fața provocatorului și a spus:

— Dacă ai poftă să te legi de cineva, mai bine leagă-te de mine, hai!

Îi măsură apoi din cap pînă-n picioare, unul cîte unul, fără grabă, și nimeni nu scoase o vorbă. Îl cunoșteau.

Ridică din umeri, ne salută și plecă. Înainte de a se îndepărta, îmi spuse:

— Dacă n-ai nimic de făcut, treci mai tîrziu pe la cîrciumă.

Am rămas năucit. Sarah, mătușa mea, a declarat sentențios:

— Un cavaler care ține ca doamnele să fie respectate.

Mama, pentru a mă scoate din încurcătură, observă:

— Sau mai degrabă un arțăgos care nu vrea să aibă concurență.

Nu știu cum să vă explic mai bine. În clipa de față eu mă bucur de o anume bunăstare, am librăria asta care îmi place și ale cărei cărți le pot citi, sînt onorat de prietenii ca a domniei voastre, am soție și copii, m-am afiliat partidului socialist, sînt un bun argentinian și un bun evreu. Sînt un om respectat. Acum, mă vedeți, sînt aproape pleșuv; pe vremea aceea însă eram un biet băiețandru pistruiat, cu părul roșu ca focul, într-un cartier mărginaș.

Oamenii mă priveau peste umăr. Așa cum fac toți tinerii, mă străduiam și eu să fiu asemenea celor din jur. Îmi ziceam *Santiago* pentru a-l escamota pe *Iacob*, dar mai rămânea *Fischbein*. Toți semănăm cu imaginea pe care ceilalți o au despre noi. Eu percepeam disprețul lor, drept care mă disprețuiam pe mine însumi. În vremea aceea, și mai cu seamă în mediul acela, era important să fii curajos, iar eu mă știam laș. Femeile mă intimidau; simțeam rușinea intimă a castității mele temătoare. Prieteni de vîrsta mea nu aveam.

În seara aceea nu m-am dus la cîrciumă. Ah, de n-aș fi făcut-o niciodată! În cele din urmă am simțit că în invitație era și o poruncă; într-o sîmbătă, după cină, am intrat în local.

Ferrari stătea în capul mesei. Pe ceilalți îi cunoșteam din vedere; erau vreo șapte. Ferrari părea cel mai vîrstnic, cu excepția unui ins bătrîn, cu vorba rară și ostenită, al cărui nume e singurul ce-mi stăruie în minte: don Eliseo Amaro. O cicatrice îi brăzda chipul, care era extrem de îngust și de slăbit. Am aflat mai tîrziu că suferise o condamnare.

Ferrari mă așeză la stînga lui; pe don Eliseo îl puseră să-și schimbe locul. Eu nu mă simțeam în apele mele. Mă temeam ca

nu cumva Ferrari să pomenească despre incidentul survenit zilele trecute. Nimic de acest fel nu s-a întâmplat; s-a vorbit despre femei, despre jocul de cărți, despre comiții, despre un rapsod care urma să vină și care n-a venit, despre tot soiul de povești din cartier. La început le-a venit greu să mă accepte; apoi au fost siliți s-o facă, de vreme ce era voința lui Ferrari. În ciuda numelor de familie, cele mai multe italienești, fiecare se simțea (și era simțit) creol și chiar gaucho. Cîte unul era vizi-tiu sau căruțaș sau, poate, parlagiu; prezența animalelor îi apropia, desigur, de oamenii cîmpiei. Îmi imaginez că cea mai mare dorință a lor era să semene cu Juan Moreira. Sfirșiră prin a-mi spune Pistruiatul, dar în poreclă nu era nici urmă de dispreț. De la ei am învățat să fumez, precum și multe alte lucruri.

Într-un local de pe strada Junín¹, cineva m-a întrebat dacă nu sînt prieten cu Francisco Ferrari. I-am răspuns că nu; am simțit că un răspuns afirmativ ar fi constituit o dovadă de trufie.

Într-o noapte a venit poliția și ne-a scotocit pe fiecare în parte. Cîțiva au fost

1. Stradă rău famată din Buenos Aires, plină de lupanare (n. tr.).

chiar duși la comisariat; pe Ferrari l-au lăsat să plece. Peste cincisprezece zile, scena s-a repetat; de data asta l-au luat și pe Ferrari, care avea un pumnal la cingătoare. Pierduse, poate, protecția șefilor găștii.

Acum văd în Ferrari un biet băiat amăgît și trădat; pe atunci însă, el era pentru mine un zeu.

Prietenia nu-i mai puțin misterioasă decît iubirea sau decît oricare din celelalte fețe ale acestei confuzii ce se numește viață. Mă gîndesc uneori că singurul lucru lipsit de mister e fericirea, căci se justifică prin ea însăși. Fapt este că Francisco Ferrari, îndrăznețul, puternicul, a simțit prietenie pentru mine, vrednicul de dispreț. Eu am simțit că se înșela și că nu eram demn de această prietenie. Am încercat să fug de el și nu m-am încumetat s-o fac. Acest zbucium a devenit și mai chinuitor din pricina dezaprobării mamei, care nu se resemna defel ca eu să am de-a face cu ceea ce numea ea „pleava“ și să o și imit în totul. Esențialul istoriei pe care o povestesc este relația mea cu Ferrari, și nu sordidele fapte pentru care acum nu mai simt nici un fel de căință. Cîtă vreme durează remușcarea, durează și vina.

Bătrînul, care își reluase locul alături de Ferrari, vorbea cu el în mare taină. Ceva trebuie să fi pus la cale. Din celălalt capăt al mesei, mi s-a părut că disting numele lui Weidemann, a cărui țesătorie se afla undeva la marginea cartierului. După cîtăva vreme am fost trimis, fără alte explicații, să dau ocol atelierelor și să mă uit cu atenție la uși. Se lăsa seara cînd am traversat rîul și calea ferată. Îmi amintesc de niște case risipite, de un pîlc de sălcii și de niște gropi. Atelierele erau noi, dar cu un aspect părăsit și dărăpănat; culoarea lor roșie se confundă acum în amintire cu asfințitul. Clădirea era înconjurată de un grilaj. În afara intrării principale, mai erau în spate două uși care dădeau spre sud și duceau direct în încăperi.

Mărturisesc că am înțeles tîrziu ceea ce dumneavoastră, desigur, ați înțeles din prima clipă. Mi-am prezentat raportul, pe care un alt băiat l-a confirmat. Sora acestuia lucra chiar în țesătorie. Dacă cei din gașcă ar fi lipsit de la cîrciumă într-o sîmbătă seara, faptul ar fi atras atenția tuturor; Ferrari hotărî așadar ca asaltul să se dea în vinerea următoare. Misiunea mea avea să fie aceea de a da alarma. Era mai bine ca, pînă atunci, nimeni să

nu ne vadă împreună. Rămași numai noi doi, pe stradă, l-am întrebat pe Ferrari:

— Ai încredere în mine?

— Da, mi-a răspuns. Știu că ai să te porți ca un bărbat.

Am dormit bine în noaptea aceea și în cele care au urmat. Miercuri i-am spus mamei că mă duc în centru să văd un nou film cu cowboy. M-am îmbrăcat cu ce aveam mai bun și m-am dus pe strada Moreno. Drumul prin Lacroze a fost lung. La Departamentul de Poliție m-au lăsat să aștept, dar în cele din urmă unul dintre funcționari, un oarecare Eald sau Alt, m-a primit în biroul lui. I-am spus că vin să discut cu el o chestiune confidențială. M-a îndemnat să vorbesc fără teamă. I-am dezvăluit ce pusese la cale Ferrari. M-a uimit faptul că numele acesta îi era complet necunoscut; cu totul altceva a fost când i-am vorbit despre don Eliseo.

— Ah! mi-a spus el. Țsta a fost din gașca Uruguayanului.

Ordonă să fie chemat un alt ofițer, care era din secția mea, și discutară o vreme amîndoi. Unul din ei mă întrebă, nu fără ironie:

— Și vii cu denunțul ăsta pentru că te socotești un bun cetățean?

Am simțit că nu mă înțelege și i-am răspuns:

— Da, domnule. Sînt un bun argentinian.

Mi-au spus să-mi îndeplinesc misiunea pe care mi-o încredințase șeful meu, dar să nu fluier cînd o să-i văd venind pe polițiști. La despărțire, unul din ei m-a prevenit:

— Să fii atent. Știi ce-i așteaptă pe turnători.

Slujbașii poliției au voluptatea argoului, asemenea liceenilor. I-am răspuns:

— Măcar de m-ar omorî. Ar fi cel mai bun lucru care-ar putea să mi se întîmple.

Încă din zorii zilei de vineri, am încercat ușurarea de a mă afla în clipele decisive și remușcarea de a nu simți nici cea mai mică remușcare. Vremea trecea îngrozitor de greu. Abia dacă m-am atins de mîncare. La zece seara ne-am adunat cu toții nu prea departe de țesătorie. Unul dintre ai noștri lipsea; don Eliseo spuse că întotdeauna există cîte un laș. M-am gîndit că după aceea aveau să arunce toată vina asupra lui. Se apropia ploaia. M-am temut că vreunul dintre băieți o să rămînă cu mine, dar m-au lăsat singur la una dintre ușile din fund. Peste cîteva clipe au apărut agenții, însoțiți de un ofițer. Veneau pe jos; pentru a nu atrage atenția, își lăsaseră

caii la oarecare depărtare. Ferrari forțase ușa și au putut să intre fără să facă zgomot. M-au asurzit patru focuri de armă. Mi-am închipuit că înăuntru, în beznă, se ucideau unii pe alții. În clipa aceea i-am văzut pe polițiști ieșind, iar pe băieții noștri cu cătușe la mâini. Ieșiră apoi alți doi agenți, care țirau după ei trupurile lui Francisco Ferrari și don Eliseo Amaro. Îi ciuruiseră cu gloanțe. În procesul-verbal s-a declarat că se împotriviseră ordinului de arestare și deschiseseră focul. Știam că e o minciună, căci nu-i văzusem niciodată cu pistoale. Poliția profitase de acest prilej ca să-și plătească o poliță veche. Cîteva zile mai tîrziu, mi s-a spus că Ferrari încercase să fugă, însă un glonț îi fusese de ajuns. Ziarele, de bună seamă, l-au transformat într-un erou, cum nu fusese, poate, niciodată și cum visasem eu să fie.

Pe mine m-au luat odată cu ceilalți și peste scurtă vreme m-au eliberat.“

trad. C.H.

Istoria lui Rosendo Juárez

Să fi fost ceasurile unsprezece din noapte; intrasem în cîrciuma de la Bolívar, colț cu Venezuela, care acum s-a transformat în bar. Dintr-un ungher, un ins mă fluieră ușor. O doză de autoritate trebuie să fi existat în gest, de vreme ce m-am supus pe dată. Ședea la una dintre măsuțe; în mod inexplicabil, am simțit că se scursese vreme multă de cînd nu se clintise de acolo, din fața păhărelului său gol. Nu era scund și nici înalt; părea un meșteșugar cuviincios ori, poate, un bătrîn gaucho. Mustăța rară îi încărunțise. Bănuitor cum sînt mai toți *porteños*¹, nu-și scosese fularul de la gît. Mă invită să

1. *Porteño* – originar din Buenos Aires. Cuvîntul vine de la întîiul nume pe care Pedro de Mendoza l-a dat orașului la întemeiere, în 1536: *Puerto de Nuestra Señora María del Buen Aire* (n. tr.).

beau ceva cu el. M-am așezat și am început să stăm de vorbă. Toate acestea s-au petrecut cam pe la o mie nouă sute treizeci și ceva.

Omul mi-a spus:

— Domnia voastră nu mă știți decît din auzite, dar eu vă cunosc bine. Sînt Rosendo Juárez. Răposatul Paredes trebuie să vă fi vorbit de mine. Bătrînul își avea damblalele lui; îi plăcea să mintă, nu ca să înșele, dar ca să distreze lumea. Acum, că tot n-avem nimic de făcut, o să vă povestesc ce s-a întîmplat cu adevărat în noaptea aceea. Noaptea în care l-au omorît pe El Corralero. Domnia voastră ați pus cele întîmplate într-o carte, pe care n-am priceperea trebuitoare ca s-o judec, dar vreau să știți adevărul despre toate pălăvrăgelile de atunci.

Făcu o pauză, vrînd parcă să-și adune amintirile, și continuă:

— Ți se întîmplă fel și fel de lucruri și doar cu anii ajungi să le înțelegi. Ce mi s-a întîmplat mie în noaptea aceea venea de departe. Am copilărit în mahalaua Maldonado, dincolo de Floresta. Era un soi de groapă uitată de lume, pe care, slavă Domnului, au și astupat-o. Eu am fost întotdeauna de părere că nimeni n-are dreptul să se pună în calea progresului.

Ce mai încolo și-ncoace, fiecare se naște unde poate. N-am izbutit niciodată să aflu numele tatălui care m-a făcut. Clementina Juárez, mama, era o femeie tare la locul ei și își câștiga pâinea cu fierul de călcat. După mine, era orientală¹ sau din Entre Ríos²; ori de unde ar fi fost, obișnuia să povestească adesea despre neamurile ei din Concepción del Uruguay³. Am crescut ca o buruiană. Faimosul *vistear*⁴ l-am învățat, ca toți ceilalți, cu un băț dat cu funingine la capăt. Pe vremea aceea nu ne cucerise încă fotbalul, care era o treabă de-a englezilor.

-
1. Termen folosit în Argentina pentru „uruguayan“ (denumirea completă a Uruguayului este, de altminteri, *República Oriental de Uruguay*) (n. tr.).
 2. Provincie situată în partea de est a țării, la granița cu Uruguayul (n. tr.).
 3. Oraș din Argentina, aflat la granița dintre provincia Entre Ríos și Uruguay (n. tr.).
 4. Termen argentinian indicînd un fel de scrimă fără arme, în care mîna (sau, într-o altă variantă, un băț mînjit cu funingine) îndeplinește funcția pumnalului sau a cuțitului și care se practică în mediul rural ca antrenament pentru lupta adevărată. În loc să fie rănit, învinsul este mînjit cu negru pe obraz (n. tr.).

La cîrciumă, într-o seară, a început să-mi dea tîrcoale un flăcău pe nume Garmendia. Eu tot făceam pe surdul, dar el, care era băut, nu voia nicidecum să se lase păgubaș. Am ieșit amîndoi; din fața cîrciumii a mai deschis o dată ușa și le-a spus celor dinăuntru:

— Să n-aveți nici o grijă, că uite-acuș mă-ntorc.

Eu îmi făcusem rost de un cuțit; am pornit către Arroyo¹ încet, pîndindu-ne unul pe altul. Era cu cîtiva ani mai mare decît mine; ne înfruntaserăm de multe ori la *vistear* și am simțit că avea să mă ucidă. Eu mergeam pe partea stîngă. Deodată s-a împiedicat de o grămadă de moloz. Cum a făcut de s-a împiedicat și cum m-am prăvălit eu peste el, aproape că nici nu mi-am dat seama. I-am crestat fața cu vîrful cuțitului, ne-am opintit apoi, strîns prinși unul de altul, a fost o clipă în care ar fi putut să se întîmple orice și, în sfîrșit, i-am dat o lovitură de pumnal care a fost și cea din urmă. Abia după

1. Cartier sărac și pustiu din Buenos Aires, vecin cu Maldonado și care-și datorează numele faptului că e străbătut de un rîuleț (*arroyo* înseamnă „pîrîu” în limba spaniolă) (n. tr.).

aceea am simțit că și el mă rănise – nu mare lucru, niște zgîrieturi. În noaptea aceea am aflat că nu e greu să omori un om sau să fii omorît. Apele râului erau tare scăzute; ca să mai cîștig timp, am izbutit să ascund mortul îndărătul unui horn de cărămidă. În zăpăceala aceea i-am smuls inelul cu împletitură pe care îl purta tot timpul. Mi l-am pus, mi-am potrivit pălăria cu boruri largi și m-am întors la cîrciumă. Am intrat fără grabă și am spus:

— Se pare că cel care s-a întors sînt eu.

Am cerut un rachiu de trestie și adevărul este că aveam mare nevoie. În clipa aceea cineva mi-a arătat pata de sînge.

Noaptea am petrecut-o răsucindu-mă fără somn în așternut; n-am închis ochii pînă s-a crăpat de ziuă. Pe înserat au venit doi polițiști. Mama, săraca, Dumnezeu s-o ierte, țipa cît o ținea gura. M-au înhățat, de parcă aș fi fost un criminal. Două zile și două nopți, în pușcărie, mi-am ținut firea cum am putut. N-a venit nimeni să mă vadă, afară doar de Luis Irala, prieten cu adevărat, însă nu l-au lăsat să intre. Pe urmă, într-o dimineată, comisarul a trimis după mine. Ședea tolănit pe un scaun; nici n-a ridicat ochii să mă privească și mi-a spus:

— Aşa-i că tu i-ai făcut de petrecanie lui Garmendia?

— Dacă spuneţi dumneavoastră, am răspuns.

— Mie să-mi spui „domnule“. Şi să nu-mi umbli cu cioara vopsită. Am aici declaraţiile martorilor şi inelul care a fost găsit la tine acasă. Semnează-ţi declaraţia, ce stai!

Înmuie tocul în cerneală şi mi-l întinse.

— Lăsaţi-mă să mă gîndesc, domnule comisar, am îngăimat eu.

— Îţi dau douăzeci şi patru de ore ca să te gîndeşti bine, la tine în celulă. Nu te zoresc. Dacă nu vrei să-ţi bagi minţile-n cap, obişnuieşte-te cu gîndul unei vacanţe în strada Las Heras.

Cum e lesne de închipuit, n-am vrut să înţeleg.

— Dacă te învoieşti, faci doar cîteva zile şi atît. Pe urmă, te scot eu; don Nicolás Paredes m-a şi asigurat că-ţi rezolvă chestiunea.

Zilele au fost în număr de zece. Într-un târziu, şi-au amintit de mine. Am semnat ce voiau şi unul din cei doi poliţişti m-a însoţit pînă în strada Cabrera.

În faţă erau cîteva cai legaţi de nişte stîlpi, iar în curte şi înăuntru, mai multă lume decît la bordel. Părea un soi de

adunare. Don Nicolás, care bea un mate, se îndură în cele din urmă să-mi dea atenție. La fel de tacticos ca pînă atunci, îmi spuse că o să mă trimită la Morón, unde se pregătesc alegerile. O să mă recomande domnului Laferrer, care o să mă pună la încercare. Scrisoarea a întocmit-o un băiețandru îmbrăcat în negru, care compunea versuri, după cîte am auzit, despre maghernițe și despre zoaie, subiecte ce nu sînt în interesul unui public subțire. I-am mulțumit pentru favoare și am plecat. La întoarcere, polițistul nu s-a mai ținut de mine.

Totul fusese spre bine; Cel de Sus știe el ce face. Moartea lui Garmendia, care la început mă băgase-n bucluc, îmi deschidea acum un drum neașteptat. Sigur că autoritățile mă aveau în mînă. Dacă nu slujeam cum trebuie partidul, mă azvîrleau la zdup, însă eu mă simțeam plin de trufie și de încredere în mine.

Domnul Laferrer m-a prevenit că trebuie să mă port cum se cuvine și că pot chiar să ajung omul lui de încredere și pază. Purtarea mea a fost cea așteptată. La Morón, ca și pe urmă, aici, am meritat încrederea șefilor mei. Încet-încet, poliția și partidul mi-au făcut faimă de bătaios nebiruit; am fost un element electoral de

preț la adunările din capitală și provincie. Alegerile erau crunte pe atunci; n-o să obosesc atenția domniei voastre cu atâtea și atâtea fapte sîngeroase. Niciodată n-am putut să-i văd în ochi pe radicali, care trăiesc și acum atîrnați în barba lui Alem¹. Nu era ins să nu-mi știe de frică. Mi-am găsit o femeie, Lujanera², și un roib grozav care bătea în auriu. Ani de zile am jucat rolul lui Moreira, pe care poate că, la vremea lui, l-o fi jucat vreun alt gaucho de circ. M-am apucat de cărți și de absint.

Noi, bătrînii, trîncănim și iar trîncănim, dar uite că mă apropii în sfîrșit de ce voiam să povestesc. Nu mai știu dacă v-am pomenit deja de Luis Irala. Un prieten cum nu sînt mulți. Era un om destul de vîrstnic, căruia nu-i fusese niciodată silă de muncă și care prinsese drag de mine. În veci de veci nu se băgase în treburi de politică. Trăia din meșteșugul lui de tîmplar.

-
1. *Leandro Alem* (1845-1896), avocat și om politic argentinian, șef al partidului radical, adversar neîmpăcat al lui Miguel Juárez Celman (1847-1909), care, în epoca rivalității lor, era președintele Republicii (n. tr.).
 2. *Lujanera* – originară din Luján, oraș argentinian din provincia Buenos Aires (n. tr.).

Nu se lega de nimeni și nici n-ar fi îngăduit ca vreunul să se lege de el. Într-o dimineață a venit la mine și mi-a spus:

— Ai aflat poate că m-a lăsat Casilda. Al de mi-a luat-o e Rufino Aguilera.

Cu individul ăsta avusesem de-a face la Morón. I-am spus:

— Da, îl cunosc. Este cel mai puțin spurcat dintre frații Aguilera.

— Spurcat sau nu, acumă trebuie să mi-o plătească.

Am rămas pe gânduri și i-am spus:

— Nimeni nu poate să-i ia nimic nimănui. Dacă a vrut Casilda să te lase, înseamnă că-l iubește pe Rufino și că de dumneata nici nu-i mai pasă.

— Și lumea ce-o să spună? Că sînt laș?

— Sfatul meu e să nu te vîri în belea doar pentru gura lumii și pentru o femeie care nu te mai iubește.

— De ea nici nu-mi mai pasă. Un bărbat care se gîndește la o muiere mai mult de cinci minute în șir nu e bărbat, e papă-lapte. Casilda n-are inimă. După ultima noapte pe care am petrecut-o împreună mi-a spus că încep să îmbătrînesc.

— Ți-a spus adevărul.

— Și tocmai adevărul doare mai rău. De cine-mi pasă mie acum este Rufino.

— Fii cu băgare de seamă. Eu l-am văzut pe Rufino la treabă, cînd au fost niște adunări la Merlo. E trăsnet.

— Crezi poate că mi-e frică de el?

— Că nu ți-e frică, știu, dar gîndește-te bine. Una din două: ori îl omori și te duci la răcoare, ori te omoară el și te duci drept la Chacarita¹.

— Așa o fi. Ce-ai face în locul meu?

— Nu știu, dar viața mea nu e tocmai o pildă, căci eu, cum știi, ca s-o întind din pușcărie, m-am făcut bătauș cu plată.

— Eu nu mă las plătit de nimeni, eu îmi plătesc o datorie.

— Și atunci o să-ți joci liniștea pentru un necunoscut și pentru o femeie pe care n-o mai iubești?

N-a vrut să mă asculte și s-a dus. A doua zi ne-a venit vestea că-l provocase pe Rufino într-o prăvălie din Morón și că Rufino îl omorîse.

El și-a căutat moartea și a murit în luptă dreaptă, între bărbați adevărați. Eu îi dădusem sfatul meu de prieten, dar cu toate astea mă simțeam vinovat.

La cîteva zile după priveghi, m-am dus la niște lupte de cocoși. Niciodată nu prea mă încălziseră luptele de cocoși, dar în

1. Cimitirul din Vest, la Buenos Aires (n. tr.).

duminica aceea îmi făcură de-a dreptul silă. Ce-o fi cu bieteile animalele astea, mă gîndeam, de se fărîmă între ele numai așa, ca să se afle-n treabă?

În noaptea din povestea mea, în noaptea care-ncheie povestea mea, mă-nțelesesem cu băieții să mergem la un bal, acolo, la Mulatra. Atîția ani s-au dus și îmi amintesc și-acuma de rochia înflorată a muierii mele. Petrecerea se dădea în patio. Nu lipsea cîte-un bețivan care să facă larmă din cînd în cînd, dar eu îmi luasem misiunea să veghez ca lucrurile să meargă strună. Nu era încă miezul nopții cînd au sosit necunoscuții. Unul, care-și zicea El Corralero și a fost ucis mișelește chiar în noaptea aceea, ne-a plătit la toți cîte un rînd. Întîmplarea făcea că noi doi semănam. Ceva însă pusese el la cale; se apropie de mine și începu să mă măsoare. Zise că e de undeva din Nord și-i ajunsese acolo știre despre mine. Eu îl lăsam să trănăască-n voie, dar devenisem bănuitor. Trăgea rachiu după rachiu, ca să mai prindă inimă pesemne, și, în sfîrșit, mă îmboldi să ne încercăm puterile în luptă. Atunci s-a întîmplat ceea ce nimeni nu vrea să priceapă. În nesăbuitul acela arțăgos m-am văzut pe mine însumi ca într-o oglindă și mi s-a făcut rușine. Nu mi-a

fost frică; poate că dacă-mi era, primeam să mă lupt cu el. Am stat de parcă nici nu-l auzisem. Celălalt, cu fața vîrîtă într-a mea, strigă așa ca toată lumea să-l audă.

— Știi ce? Nu ești decît un laș.

— Așa o fi, i-am spus. Nu mi-e frică să trec drept laș. Poți să adaugi, dacă-ți cade bine, că m-ai făcut fecior de tîrfă și că eu te-am lăsat să mă și scuipi. Acum ești mulțumit?

Lujanera a tras cuțitul pe care obișnuiam să-l port în răscoiala hainei și mi l-a pus în mîină, ca pe-o cîrpă. Iar ca să mă stîrnească, mi-a spus:

— Rosendo, cred că ai nevoie de el.

L-am azvîrlit și am ieșit fără grabă. Oamenii s-au tras în lături, uluiți. Ce-mi păsa mie de ce gîndeau ei?

Și ca s-o rup cu viața asta, am fugit în Republica Orientală, unde m-am făcut cărăuș. La întoarcere, m-am stabilit aici. San Telmo a fost întotdeauna un cartier liniștit.

trad. C.H.

Întîlnirea

Susanei Bombal

Cel ce parcurge ziarele în fiecare dimineață o face doar pentru uitare sau pentru împlinitorul dialog din seara respectivă, așa că n-ar fi de mirare ca azi nimeni să nu-și aducă aminte, sau unii să-și aducă aminte ca prin vis de cazul, pe atunci faimos și cu răsunet, al lui Maneco Uriarte și al lui Duncan. Faptul s-a petrecut, de altminteri, pe la 1910, anul cometei și al Centenarului, și cîte lucruri n-am avut în stăpînire și n-am pierdut, de atunci și pînă acum! Protagonistii nu mai sînt în viață; cei ce-au stat martori episodului au jurat solemnă tăcere. Și eu am ridicat mîna să jur și am simțit importanța aceluia rit, cu toată gravitatea romantică a celor nouă sau zece ani ai mei. Nu știu dacă ceilalți au observat că și eu îmi dădusem

cuvîntul; nu ştiu dacă şi l-au păstrat pe al lor. Oricum ar sta lucrurile, iată istoria, cu inevitabilele variaţii pe care timpul şi buna sau proasta literatură le aduc.

Vărul meu Lafinur mă luă cu el în seara aceea la un grătar de miel, la ferma *Los Laureles*. N-aş putea să precizez topografia fermei; să ne închipuim unul dintre acele sate din nord, umbroase şi tihnite, care coboară agale către rîu şi nu mai seamănă defel nici cu oraşul vast, nici cu şesul din jurul lui. Drumul cu trenul a durat destul de mult ca să ajungă să-mi pară plicticos, însă timpul copiilor, precum se ştie, curge cu încetineală. Începea să se înnopteze cînd am trecut poarta cea mare a fermei. Se aflau acolo, strînse laolaltă, am simţit-o curînd, străvechi lucruri elementare: miro-sul cărnii ce se rumeneşte, copacii, cîinii, crengile uscate, focul ce-i strînge în jurul lui pe oameni.

Erau cam doisprezece oaspeţi; cu toţii, indivizi în toată firea. Cel mai vîrstnic dintre ei, am aflat după aceea, nu împlinise încă treizeci de ani. Erau, am înţeles fără întîrziere, versaţi în teme de care eu mă simt şi azi nevrednic: curse de cai, croiala hainei, vehicule, femei ştiut costisitoare. Nimeni nu-mi tulbură sfiala şi nimeni nu mă luă în seamă. Mielul pregătit

cu iscusită încetineală de unul dintre argați ne reținu îndelung în marea sufragerie. S-a discutat despre datele vinurilor. Era acolo și o chitară; vărul meu, cred că-mi amintesc bine, a fredonat *Mahalaua* și *Gaicho* de Elías Regules, iar apoi, în argou, în chinuitul argou al acelor ani, cîteva strofe despre o luptă cu cuțite într-un local de pe strada Junín. Se aduse apoi cafeaua, împreună cu țigările de foi. Nici un cuvînt despre întoarcerea acasă. Simțeam (fraza e a lui Lugones) teama de prea tîrziu. Nu voiam să mă uit la ceas. Pentru a-mi disimula singurătatea de copil-landru aflat între cei mari, am dat pe gît, fără plăcere, un păhăruț sau două. Pe un ton ridicat, Uriarte îi propuse lui Duncan un pocher în doi. Cineva obiectă că acest mod de a juca e neinteresant și sugeră o masă de patru. Duncan îl sprijini pe respectivul, însă Uriarte, cu o obstinație pe care nici n-am înțeles-o și nici nu m-am silit s-o înțeleg, insistă asupra variantei sale. În afară de *truco*, al cărui obiectiv esențial este acela de a umple timpul cu năstrușnicii și cu versuri, și de modestele labirinturi ale pasienței, jocul de cărți nu mi-a plăcut niciodată. M-am strecurat de acolo fără ca nimeni să observe. O casă imensă, necunoscută și cufundată în

întuneric (numai sufrageria era luminată) înseamnă pentru un copil mai mult decît o țară neștiută pentru un explorator. Pas cu pas, am cercetat odăile; îmi amintesc o sală de biliard, o galerie cu oglinzi dreptunghiulare și romboidale, două hamacuri și o fereastră prin care se zărea un pavilion. M-am rătăcit în întuneric; stăpînul casei, al cărui nume, după atîția ani, poate să fie Acevedo sau Acebal, a izbutit într-un tîrziu să dea de mine. Din amabilitate sau pentru a-și satisface orgoliul de colecționar, m-a condus la o vitrină. Cînd a aprins lumina, am văzut că era plină de arme albe. Mi-a spus că are o moșioară undeva înspre Pergamino și că, tot colindînd ținutul, adunase acele lucruri. Erau pumnale de tot soiul, care, pe vremea mînuirii lor, dobîndiseră o mare faimă. A deschis vitrina și, fără a se uita la indicațiile de pe cartonașe, mi-a relatat istoria lor, în linii mari mereu aceeași, cu diferențe doar de loc și dată. L-am întrebat dacă printre acele arme nu se afla cumva pumnalul lui Moreira, pe atunci arhetipul de gaucho, așa cum mai apoi aveau să fie Martín Fierro și Don Segundo Sombra. Mi-a mărturisit că nu, însă mi-a spus că poate să-mi arate o armă întru totul asemănătoare, cu mînerul în formă de U. Îl

întrerupseră niște glasuri mînioase. Închise imediat vitrina; eu îl urmai.

Uriarte vocifera că adversarul lui trișase. Ceilalți invitați stăteau în jurul lor, în picioare. Duncan, îmi amintesc, era mai înalt decît toți, robust, puțin adus de umeri, inexpressiv, de un blond aproape alb; Maneco Uriarte era agil, oacheș, puțin mongolic poate, cu o mustață obraznică și rară. Era evident că toți se îmbătaseră; nu știu dacă pe dușumea se aflau într-adevăr două-trei sticle azvîrlite sau dacă abuzul de filme îmi sugerează această falsă amintire. Injuriiile lui Uriarte nu mai conteneau, acute și obscene. Duncan părea că nu-l aude; într-un tîrziu, obosit parcă, se ridică și-i trase un pumn. Uriarte, de pe jos, urlă că n-o să tolereze asemenea ofensă și îl provocă la luptă.

Duncan refuză hotărît, adăugînd în chip de explicație:

— Adevărul este că mi-e frică.

Urmă un hohot general de rîs.

Uriarte, acum în picioare, îi replică:

— O să mă bat cu dumneata, și chiar acum, pe loc.

Cineva, Dumnezeu să-l ierte, făcu observația că armele nu lipseau.

Nu știu cine a fost cel care a deschis vitrina. Maneco Uriarte căută arma cea

mai arătoasă și mai lungă, cea cu mînerul în formă de U; Duncan, aproape cu dispreț, alege un cuțit cu mîner de lemn, care avea gravat pe lamă conturul unui copăcel. Un altul dintre cei de față sublinie că-i pe deplin în stilul lui Maneco să aleagă o armă cu asemenea lungime. Nimeni nu se miră că în clipa aceea îi tremura mîna; toți se mirară, în schimb, că și lui Duncan i se întîmpla același lucru.

Tradiția cere ca adversarii ce urmează să se înfrunte să nu ofenseze casa în care se află și să iasă sub cerul liber. Pe jumătate în glumă, pe jumătate în serios, am ieșit în noaptea umedă. Eu nu mă îmbătasem cu alcool, dar eram beat, în schimb, de aventură; doream ca unul dintre ei să ucidă, pentru a putea povesti apoi fapta și pentru a o ține minte. Poate că, în clipa aceea, nici ceilalți nu erau mai maturi decît mine. Am simțit și eu că un vîrtej, pe care nimeni nu era în stare să-l oprească, ne țîra și ne îndrepta către pierzare. Nici unul dintre cei de față nu dăduse crezare acuzației lui Maneco; toți o interpretau ca rod al unei vechi rivalități, exacerbate de vin.

Am pornit printre copaci și am lăsat în urmă pavilionul. Uriarte și Duncan mergeau în frunte; m-a uimit faptul că se supravegheau unul pe altul, ca și cum

s-ar fi temut de o perfidie. Străbăturăm o porțiune de peluză. Duncan spuse cu suavă autoritate:

— Locul acesta-i potrivit.

Rămaseră amîndoi în mijloc, nehotărîți. O voce le strigă:

— Aruncați sculele astea care vă încurcă și luați-vă la trîntă cum se cade.

Însă cei doi erau deja în plină luptă. Se înfruntară întîi fără îndemînare, cu teama, parcă, de a nu se răni; la început priveau numai tăișul, dar apoi – ochii celuilalt. Uriarte își uitase mînia; Duncan, indiferența ori disprețul. Primejdia îi transfigurase; cei ce luptau acum nu mai erau doi băiețandri, ci doi bărbați în toată firea. Eu prevăzusem lupta ca pe un haos de tăișuri, dar am putut s-o urmăresc în întregime, sau aproape în întregime, așa cum aș fi urmărit un joc de șah. Anii vor fi exaltat sau vor fi întunecat, desigur, tot ce-am văzut atunci. Nu știu cît a durat; există fapte ce nu se supun măsurii comune a timpului.

În lipsa unor ponchouri care să-i ocrotească, parau loviturile cu antebrațul. Mîinile, în scurtă vreme zdrențuite, deveneau tot mai întunecate din cauza sîngelui. Mi-am spus că ne înșelaserăm presupunînd că ignorau acest tip de scrimă.

Am înțeles curînd că aveau stiluri foarte diferite. Armele nu erau la fel de lungi. Duncan, pentru a compensa acest dezavantaj, încerca să fie foarte aproape de adversar; Uriarte se trăgea înapoi, ca să se poată năpusti cu lovituri prelungi și joase. Același glas care indicase vitrina strigă:

— Se omoară! Nu-i mai lăsați!

Nimeni nu se încumetă să intervină. Uriarte pierduse teren; Duncan îl atacă. Trupurile aproape că se atingeau. Oțelul lui Uriarte căuta fața lui Duncan. Deodată ne păru mai scurt, pentru că pătrunsese în piept. Duncan rămase întins pe iarbă. În clipa aceea spuse în șoaptă:

— Ce curios. Totul e ca într-un vis.

Nu închise ochii, nu se mișcă, iar eu văzusem un om care ucidea un altul.

Maneco Uriarte se aplecă asupra celui ucis, implorîndu-i iertarea. Hohotea fără prefăcătorie. Gestul pe care-l săvîrșise îl depășea. Acum știu că regreta nu atît înfăptuirea unei crime, cît săvîrșirea unui act nesăbuit.

N-am vrut să mă mai uit. Ceea ce dorișem eu se întîmplase și mă lăsa zdrobit. Lafinur îmi povesti apoi că a fost nevoie să se opintească din greu pentru a putea smulge arma. Se formă un conciliabul. Hotărîră să mintă cît mai puțin posibil și

să ridice duelul cu cuțite la rangul unuia cu spade. Patru dintre cei de față se oferă ca martori, printre ei și Acebal. La Buenos Aires, orice se poate aranja; există întotdeauna cineva care să fie prietenul cuiva.

Pe masa de mahon rămaseră în neorînduială cărți de joc englezești și bancnote, pe care nimeni nu voia să le privească ori să le atingă.

În anii ce-au urmat, m-am gîndit nu o dată să încredințez istoria unui prieten, însă am simțit întotdeauna că a fi depozitarul unei taine e pentru mine mai măgulitor decît a o dezvălui. Pe la 1929, un dialog întîmplător mă ispiti deodată să curm tăcerea îndelungată. Don José Olave, comisar în retragere, îmi povesti istorii de cuțitari din josul cartierului Retiro; spuse că înșii de teapa asta sînt în stare de orice mișelie, numai și numai spre a-și doborî potrivnicul, și că, înainte de frații Podestá¹ și

-
1. *José Podestá* (1858-1937), mare actor comic argentinian, care a avut un rol decisiv în întemeierea teatrului din Argentina. Prin faimosul său personaj, paița Pepino – pe care o interpreta în arena circului –, Podestá este creatorul pantomimei în țara sa. Tot el va pune, împreună cu fratele său, bazele teatrului argentinian, mai cu seamă prin interpretarea unor cunoscuți gaucho (n. tr.).

de Guti  rrez¹, aproape că n-au existat dueluri indigene. I-am spus atunci că am fost eu însumi martorul unuia   i i-am povestit cele   nt  mpl  te cu at  ţia ani în urmă.

M-a ascultat cu atenție profesională   i apoi mi-a spus:

— E sigur că nici Uriarte   i nici celălalt nu mai duelaser   niciodată? Se prea poate ca vreo vacan  a petrecut   la ţară să le fi fost de vreun folos.

— Nu, i-am răspuns. Toți cei care erau de fa   în noaptea aceea se cuno  teau,   i toți erau la fel de ului  i.

Olave continuă fără grabă, de parcă ar fi g  ndit cu voce tare:

— Unul din pumnale avea m  nerul în formă de U. Dintre pumnalele de acest fel, două au ajuns vestite: al lui Moreira   i al lui Juan Almada, pe undeva prin Tapalqu  n.

Ceva   mi lic  ri atunci în amintire; Olave continuă:

1. *Eduardo Gutiérrez* (1853-1890), scriitor argentinian, autor a numeroase romane despre gaucho. A creat tipul extrem de popular al lui Juan Moreira, ale cărui aventuri, aduse în arena circului de fra  ii Podest  , contribuie la apari  ia teatrului argentinian (n. tr.).

— Ați pomenit și de un cuțit cu mînerul de lemn, avînd ca însemn un copăcel. Arme de tipul acesta sînt cu miile, dar a fost una...

Se opri o clipă și continuă:

— Domnul Acevedo își avea conacul în apropiere de Pergamino. Tocmai prin locurile acelea umbla, pe la sfîrșitul veacului, un alt gîlcevitor cu faimă: Juan Almanza. De la întîiul omor pe care îl făptuise pe cînd avea doar paisprezece ani, folosea întotdeauna un cuțit scurt din cele pomenite, fiindcă-i adusese atunci noroc. Juan Almanza și Juan Almada se urau între ei, din pricină că lumea îi confunda. Vreme îndelungată s-au căutat unul pe altul și niciodată n-au izbutit să se găsească. Pe Juan Almada l-a ucis un glonț rătăcit, în timpul unor alegeri. Celălalt, după cîte știu, a murit de moarte naturală în spitalul Las Flores.

Nu s-a mai spus nimic altceva în seara aceea. Am rămas amîndoi pe gînduri.

Nouă sau zece oameni, care acum nu mai sînt în viață, au văzut ce vedeau și ochii mei – adîncă lovitură de spadă în trup și trupul zăcînd sub cerul gol –, însă ceea ce au văzut era, de fapt, sfîrșitul unei alte istorii, cu mult mai vechi. Maneco Uriarte nu l-a ucis pe Duncan; armele,

și nu oamenii, s-au înfruntat în noaptea aceea. Dormiseră un somn lung, într-o vitrină, una lângă cealaltă, pînă ce mîinile le-au deșteptat. Poate că s-au neliniștit la deșteptare; de aceea a vibrat pumnul lui Uriarte, de aceea a vibrat pumnul lui Duncan. Știau să lupte amîndouă – ele, și nu instrumentele lor, oamenii –, și au luptat în acea noapte așa cum cere rînduiala. Se căutaseră îndelung, pe lungile drumuri ale acelor meleaguri, și izbutiseră în sfîrșit să se întîlnească, tîrziu, pe cînd stăpînii lor erau de mult țărîină. Căci în oțelul lor stătea la pîndă, ațipită, o încrîncenare omenească.

Lucrurile dăinuie mai mult decît oamenii. Cine știe dacă istoria se încheie aici, cine știe dacă nu se vor întîlni cîndva, din nou.

trad. C.H.

Juan Muraña

Ani de zile am repetat întruna că mi-am petrecut copilăria în Palermo. E vorba, acum o știu, de o simplă ostentație literară; adevărul este că am copilărit de cealaltă parte a lungului grilaj cu vîrfuri ascuțite, într-o casă cu grădină și cu biblioteca tatălui și a bunicilor mei. Acel Palermo al cuțitului și al chitarei ajungea (mi-o spuneau cu toții) pînă la colțul casei noastre; în 1930 i-am consacrat un studiu lui Carriego, vecinul nostru, cîntăreț înflăcărat al mahalalei. Hazardul mi l-a scos în cale, la scurtă vreme după asta, pe Emilio Trápani. Eu mă îndreptam către Morón; Trápani, care se afla chiar pe locul de la fereastră, m-a strigat pe nume. Nu l-am recunoscut din prima clipă; doar se scurseseră atîția ani din vremea cînd eram colegi de bancă, într-o școală de pe strada Thames. Roberto Godel, cred, își amintește.

Nu ne-am purtat afecțiune niciodată. Timpul ne îndepărtase, și tot astfel indife-rența reciprocă. Mă învățase, acum îmi amintesc, rudimentele argoului din vremea aceea. Am înjghebat una dintre acele conversații banale ce se înverșunează în găsirea unor fapte inutile și pomenesc de moartea unui coleg care acum e doar un nume. Deodată Trápani îmi spuse:

— Mi-a împrumutat cineva cartea ta despre Carriego. Vorbești acolo, fără încetare, despre răufăcători; ia spune, Borges, ce-ai putea ști tu de fapt despre răufăcători?

Mă privi cu un soi de oroare ofensată.

— M-am documentat, i-am răspuns.

Nu mă lăsă să continuu și îmi spuse:

— Documentat, asta-i cuvîntul. Mie documentele nu-mi sînt de nici o trebuință; eu lumea asta o cunosc.

După o pauză adăugă, încredințîndu-mi parcă o taină:

— Sînt nepotul lui Juan Muraña.

Dintre cuțitarii pe care i-a avut Palermo prin anii '90, cel mai vestit a fost Muraña. Trápani continuă:

— Florentina, mătușa mea, era nevasta lui. Povestea ar putea să te intereseze.

Unele accentuări de tip retoric și unele construcții ample mă făcură să presupun că nu era întîia oară cînd o relata.

„— Mamei i-a displăcut întotdeauna faptul că propria-i soră și-a unit viața cu aceea a lui Juan Muraña, care în ochii ei era o fiară, iar în ochii mătușii mele Florentina, un om de acțiune. Despre soarta unchiului meu au circulat fel și fel de povești. S-au găsit unii care au pretins că într-o noapte, după mai multe pătărele, ar fi căzut de pe capra trăsorii tocmai cînd dădea colțul spre strada Coronel și țeasta i s-ar fi zdrobit de pietre. S-a mai spus că, urmărit fiind de oamenii legii, ar fi fugit în Uruguay. Mama, care nu l-a putut înghiți niciodată pe cumnatul ei, n-a vrut să-mi lămurească lucrurile. Eu eram foarte mic și nu mi-l amintesc deloc.

Pe vremea Centenarului, locuiam în pasajul Russell, într-o casă lungă și îngustă. Ușa din fund, care stătea întotdeauna încuiată, dădea spre strada San Salvador. În odaia de la mansardă locuia mătușa mea, destul de vîrstnică și cam ciudată. Slabă și ciolănoasă, era, sau îmi părea, foarte înaltă, și numai rareori se hotăra să scoată cîte-o vorbă. Îi era frică și de umbra ei, nu ieșea niciodată, nu ne îngăduia să-i pătrundem în odaie și odată am prins-o chiar furînd și ascunzînd mîncare. În cartier se spunea că moartea, sau dispariția, lui Muraña îi tulburase mintea.

Mi-o amintesc înveșmîntată mereu în negru. Căzuse în mania de a vorbi singură.

Casa era proprietatea unui anume domn Luchessi, patron al unei frizerii din Barracas. Mama, care făcea cusătorie de comandă, ajunsese la ananghie. Fără a le înțelege pe de-a-ntregul, înregistram cuvinte spuse în taină: portărel, mutare, evacuare pentru neplată. Mama era zdrobită; mătușa repeta cu înverșunare: Juan n-o să rabde ca veneticul să ne arunce în stradă. Și pomenea atunci împrejurarea – pe care o știam pe dinafară – cînd un neobrăzat din mahalaua Sudului își îngăduise să pună la îndoială curajul bărbatului ei. Acesta, îndată ce aflase, pornise tocmai către celălalt capăt al orașului, îl căutase, îi făcuse felul cu o lovitură de pumnal și-l azvîrlise apoi în rîu. Nu știu dacă povestea era adevărată; ceea ce are însemnătate acum e faptul de a fi fost istorisită și crezută.

Eu mă și închipuiam dormind pe unul dintre maidanele din strada Serrano sau cerînd de pomană cu un coșuleț de zarzăre în mînă. Mă ispitea a doua variantă, care m-ar fi scăpat de școală.

Nu știu cît a durat această frămîntare. Cîndva, răposatul tău tată ne-a spus că timpul nu se poate măsura în zile, așa

cum se măsoară banii în *centavos* și în *pesos*, din pricină că banii sînt egali, dar fiecare zi e diferită și, poate, fiecare ceas. N-am înțeles prea bine ce spunea, dar fraza mi-a rămas întipărită în minte.

Într-una din acele nopți am avut un vis care s-a preschimbat, la urmă, în coșmar. L-am visat pe unchiul meu Juan. Eu nu ajunsesem să-l cunosc, dar mi-l închipuiam cu chip de indian, vînjos, cu mustață rară și chică. Mergeam spre mahalaua Sudului, printre bolovani mari și bălării, dar bolovanii și bălăriile erau totodată și strada Thames. În vis, soarele era sus pe cer. Unchiul Juan era înveșmîntat în negru. Se opri lîngă un soi de schelă, într-un defileu. Își ținea o mîna sub haină, în dreptul inimii, ca și cum ar fi voit nu să scoată o armă, ci, mai degrabă, s-o ascundă. Cu un glas foarte trist, rosti: M-am schimbat mult. Scoase mîna încet, și ochii mei văzură o gheară de vultur. M-am deșteptat strigînd în întuneric.

A doua zi mama îmi spuse să merg cu ea la prăvălia lui Luchessi. Știu că voia să-i ceară o amîinare; mă lua cu ea, fără îndoială, pentru ca proprietarul să-i vadă strîmtorarea. Nu-i spuse nici o vorbă soră-sii, care nu i-ar fi îngăduit să se umilească într-o asemenea măsură. Eu

nu fusesem niciodată în Barracas; mi s-a părut că e mai multă lume, mai multă circulație și că erau, în schimb, mai puține maidane. Îndată ce dădurăm colțul, zărirăm polițiști și gloata în fața casei cu numărul pe care-l căutam. Un vecin trecea de la un grup la altul, povestind că pe la trei dimineața îl deșteptaseră niște bătași în ușă; auzise apoi ușa deschizându-se și pe cineva intrînd. Iar ușa n-o mai închisese nimeni; în zori, Luchessi fu găsit în vestibul, pe jos și îmbrăcat numai pe jumătate. Era străpuns de lovituri de pumnal. Omul locuia singur; justiția n-a găsit niciodată vinovatul. Nu se furase absolut nimic. Cineva își aminti că, în vremea din urmă, răposatul își pierduse vederea aproape pe de-a-ntregul. Altcineva rosti cu o voce autoritară: «Îi sunase ceasul». Afirmația, ca și tonul m-au impresionat; de-a lungul anilor am putut să observ că, de fiecare dată cînd moare cineva, nu lipsește un sentențios care să facă aceeași descoperire.

Cei ce privegheau mortul ne îmbiară cu cafea și eu băui o ceașcă. În sicriu, în locul mortului se afla un chip de ceară. I-am spus lucrul acesta mamei; unul din cei de la pompe funebre începu să rîdă și-mi lămuri că acel chip înveșmîntat în

negru era domnul Luchessi. Am rămas fascinat, privindu-l. Mama a trebuit să mă tragă de mînă.

Luni de zile nu s-a vorbit despre altceva. Crimele erau rare pe atunci; adu-ți aminte cît s-a mai trîncănit pe seama acelora comise de Pletosu', de Clopot sau, pe urmă, de Lemnaru'. Singura făptură din Buenos Aires căreia nu i s-a clintit un fir de păr a fost mătușa Florentina. Repeta întruna, cu insistența bătrîneții:

— V-am spus eu că Juan n-o să rabde ca veneticul să ne lase fără acoperiș deasupra capului.

Într-o zi ploua cu găleata. Cum nu puteam să mă duc la școală, m-am apucat să scotocesc prin casă. Am urcat la mansardă. Mătușa se afla acolo, cu o mînă așezată peste cealaltă; am intuit că nici măcar nu se gîndea. Odaia mirosea a umed. Într-un ungher se afla patul de fier, cu mătăniile atîrnate de una dintre bare; în alt ungher, un cufăr de lemn pentru haine. Pe unul dintre pereții dați cu var era o imagine a Fecioarei. Pe măsuta de noapte se afla sfeșnicul.

Fără să ridice privirea, mătușa îmi spuse:

— Știu ce te aduce aici. Maică-ta te-a trimis. Tot nu vrea să priceapă că Juan a fost cel care ne-a salvat.

— Juan? am bîiguit eu. Juan a murit de mai bine de zece ani.

— Juan e aici, mi-a spus. Vrei să-l vezi? Deschise sertarul mesei și scoase un pumnal.

Continuă să mi se adreseze cu blîndețe:

— Uite-l aici. Știam eu că n-are să mă părăsească niciodată. Cît e pămîntul ăsta n-a fost om ca el. Nu l-a lăsat pe venetic nici să crîcnească.

Abia atunci am înțeles. Sărmana femeie cu mintea rătăcită îl ucisese pe Luchessi. Mînată de ură, de sminteală și, poate, cine știe, de iubire, se strecurase pe ușa ce dădea spre sud, traversase în toiul nopții străzi după străzi, găsise în cele din urmă casa și, cu mîinile ei mari, ciolănoase, înfipsese pumnalul. Pumnalul era Muraña, era dispărutul pe care ea continua să-l adore.

Nu voi ști niciodată dacă i-a încredințat istoria mamei. A murit cu puțin înaintea evacuării.“

Aici se sfîrșește povestirea lui Trápani, cu care nu m-am mai întîlnit niciodată. În istoria femeii care a rămas singură și care-l confundă pe omul ei, pe tigrul ei, cu obiectul plin de cruzime pe care el i l-a lăsat, cu arma faptelor lui, cred că întrevăd un simbol, sau mai multe. Juan

Muraña a fost un om care a pășit pe străzile copilăriei mele, care a știut tot ce le este dat oamenilor să știe, care a cunoscut gustul morții și a devenit apoi un cuțit, iar acum amintirea unui cuțit, iar mâine fi-va uitarea, obșteasca uitare.

trad. C.H.

Bătrîna doamnă

Pe 14 ianuarie, Maria Justina Rubio de Jáuregui urma să împlinească o sută de ani. Era unica fiică a unui luptător pentru Independență¹, aflată încă în viață.

Colonelul Mariano Rubio, tatăl ei, fusese ceea ce, fără ireverență, s-ar putea califica drept un erou de dimensiuni modeste. Născut în ținutul Merced², fiul unor mari moșieri din partea locului, fu promovat sublocotenent în armata Anzilor, participă la biruința de la Chacabuco³, la înfrîngerea

-
1. Este vorba despre Războiul de Independență (1808-1824), denumire dată marilor bătălii pentru eliberare susținute de coloniile spaniole din America (n. tr.).
 2. Provincie din Argentina (n. tr.).
 3. În 1817, generalul argentinian José de San Martín, eliberatorul statelor Chile și Perú, începe marea campanie de eliberare prin temerara traversare a Anzilor; obține prima victorie în același an, la Chacabuco (n. tr.).

de la Cancha Rayada¹, luptă după aceea la Maipú² și, doi ani mai târziu, la Arequipa³. Se povestește că, în ajunul acestei acțiuni, el și José Olavarría și-ar fi schimbat spațele între ei. La începutul lui aprilie '23 avea să se desfășoare faimoasa bătălie de la Cerro Alto⁴, care, din pricină că luptele s-au dat în vale, nu sus, pe culme, este numit adesea Dealul Scăldat în Sânge. Veșnic pizmași pe gloria noastră, venezuelenii îi atribuie biruința generalului lor Simón Bolívar, însă observatorul nepărtinitor, istoricul argentinian, nu se lasă amăgit și știe foarte bine că laurii ei îi revin, de fapt, colonelului Mariano Rubio. Acesta, în fruntea unui regiment de husari columbieni, a hotărât incerta înfruntare de săbii și de lănci, pregătind astfel nu mai puțin faimoasele etape de la Junín⁵

-
1. Înfrângerea lui San Martín la Cancha Rayada: 1818 (n. tr.).
 2. Marea victorie de la Maipú, care confirmă independența chiliană: 8 aprilie 1818 (n. tr.).
 3. Localitate din Perú (n. tr.).
 4. Dealul Înalt (sp. – n. tr.).
 5. Localitate din Perú unde generalul venezuelean Simón Bolívar obține în 1824, la scurtă vreme după retragerea lui San Martín (1822), marea victorie care, alături de aceea de la Ayacucho, va fi hotărâtoare

și Ayacucho¹, în care a continuat să lupte. A fost rănit în cea de-a doua dintre ele. În '27 i-a fost sortit să lupte vitejește la Ituzaingó², sub comanda directă a lui Alvear. În ciuda înrudirii sale cu tiranul Rosas, a militat alături de Lavalle și i-a împrăștiat pe partizanii care, așa cum avea să povestească el de atâtea ori, au fost trecuți prin sabie, pînă la unul. Odată înfrînți unitariștii³, a emigrat în Uruguay, unde s-a căsătorit. În timpul Marelui Război⁴, a pierit la Montevideo, cetatea

pentru eliberarea Americii de sub dominația spaniolă (n. tr.).

1. Aproape în același timp cu victoria de la Junín, tot în Perú, la Ayacucho, Sucre – locotenentul lui Bolívar – obține o altă mare victorie (n. tr.).
2. Localitate din Argentina (provincia Corrientes), unde, în 1827, argentinienii și uruguayenii conduși de Alvear obțin, împotriva brazilienilor, o victorie la fel de importantă pentru Argentina și Uruguay, pe cît au fost cele de la Junín și Ayacucho pentru țările andine (n. tr.).
3. Nume ce-i desemnează, în Argentina, pe adeptii Constituției centralizatoare din 1819, în opoziție cu federaliștii (n. tr.).
4. *La Guerra Grande* (1843-1851) – război civil desfășurat pe teritoriul Uruguayului între forțele liberale („roșii”), conduse de generalul

asediată de „albii” lui Oribe. Urma să împlinească patruzeci și patru de ani, care echivalau aproape cu bătrînețea. A fost prieten cu Florencio Varela. E foarte verosimil ca profesorii de la Colegiul Militar să nu fi vrut să-l promoveze; nu studiasse decît bătălii, dar nici o materie de examen. Lăasă în urmă două fiice, dintre care Maria Justina, mezzina, este eroina relatării noastre.

Către sfîrșitul lui '53, văduva colonelului și cele două fiice ale sale se stabiliră la Buenos Aires. Nu-și mai recăpătară ferma, odinioară confiscată de tiran, însă amintirea acelor pămînturi definitiv pierdute, pe care nu le văzuseră vreodată, avea să stăruie în familie ani de-a rîndul. La vîrsta de șaptesprezece ani, Maria Justina îl luă în căsătorie pe doctorul Bernardo Jáuregui,

Fructuoso Rivera, și forțele conservatoare („albe”), conduse de generalul Manuel Oribe, succesorul lui Rivera în funcția de președinte al Republicii. Trupele „roșii” sînt susținute de liberalii argentinieni ridicați împotriva tiraniei dictatoriale a lui Juan Manuel de Rosas, iar cele „albe” sînt sprijinite de Rosas însuși. Orașul Montevideo, supranumit în acele momente „Noua Troie”, rezistă eroic, vreme de aproape nouă ani, asediului organizat de „albi”, care sînt în cele din urmă învinși, la 8 octombrie 1851 (n. tr.).

care, deși civil, luptă la Pavón și Cepeda și pieri, în exercițiul funcțiunii, în timpul frigurilor galbene. Lăsă, la rîndul lui, un fiu și două fiice; primul născut, Mariano, ajuns inspector de venituri, obișnuia să frecventeze Biblioteca Națională și Arhiva, mînat de gîndul de a scrie o exhaustivă biografie a eroului, pe care n-a ajuns s-o termine nicicînd și n-a început-o, poate, niciodată. Cea mai mare dintre fete, María Elvira, se căsătorii cu un văr de-al ei, un Saavedra, funcționar în Ministerul de Finanțe; Julia, cu un anume domn Molinari, care, în ciuda rezonanței italiene a numelui, era profesor de latină și un ins din cei mai cultivați. Omit nepoții, precum și strănepoții; cititorul meu este de ajuns să-și reprezinte o familie decentă și sărăcită, dominată de o umbră epică și de fiica născută în exil.

Trăiau modest în cartierul Palermo, nu departe de biserica Guadalupe, unde Mariano încă își amintea că văzuse, pe vremuri, dintr-un tramvai de pe Gran Nacional, laguna pe malul căreia se afla, ici-colo, cîte o colibă încropită din cărămizi netencuite, și nu din plăci de zinc; sărăcia de ieri era mai puțin mizeră decît aceea pe care ne-o rezervă azi industria. Iar bogățiile erau și ele mai reduse.

Locuința familiei Rubio ocupa ultimul etaj al unei mercerii de cartier. Scara laterală era îngustă; balustrada, care se afla pe dreapta, se prelungea pe una din laturile vestibulului întunecos, înzestrat cu un cuier și cu câteva scaune. Vestibulul dădea într-un salonaș cu mobile tapitate, iar salonașul într-o sufragerie cu mobilier din mahon și cu o vitrină. Obloanele de fier, întotdeauna închise de teama arșitei, lăsau să pătrundă o lumină îndoielnică. Îmi amintesc și de un miros stătut. În fund se aflau dormitoare, baia, un mic patio cu un bazin de piatră pentru spălatul rufelor, precum și odaia slujnicei. În toată casa nu existau alte cărți decît un tom al lui Andrade, o monografie a eroului, cu adăugiri manuscrise, și *Dicționarul hispano-american* al lui Montaner și Simón, achiziționat din pricină că se plătea în rate și că era însoțit de o mică etajeră. Trăiau dintr-o pensie, care venea mai totdeauna cu întârziere, și din închirierea unui teren – unică rămășiță a fermei, odinioară imensă – în Lomas de Zamora.

La data relatării mele, bătrîna doamnă locuia cu Julia, rămasă văduvă, și cu un fiu al acesteia. Continua să-i urască pe Artigas, pe Rubio și pe Urquiza; primul război european – prilej de a-i detesta pe

nemți, despre care nu știa mai nimic – fusese pentru ea mult mai puțin real decît revoluția din anii '90 și decît șarja de la Cerro Alto. De prin 1932, prinsese să se stingă încet-încet; metaforele comune sînt cele mai potrivite, fiind singurele adevărate. Profesa, de bună seamă, credința catolică, ceea ce nu înseamnă că ar fi crezut într-un Dumnezeu care e Unu și e Trei și nici măcar în nemurirea sufletelor. Bolborosea rugăciuni pe care nu le înțelegea, iar degetele mîngîiau mătânii. În locul Crăciunului și al Bobotezei, acceptase Revelionul, așa cum acceptase ceaiul în locul bătrînului mate. Cuvintele *protestant*, *evreu*, *mason*, *eretic* și *ateu* erau, pentru ea, sinonime și nu exprimau nimic. Atîta vreme cît i-a stat în puteri să vorbească, n-a pomenit vreodată despre spanioli, ci numai despre *goți*¹, așa cum o făcuseră părinții ei. În 1910 nu voia să creadă că Infanta, care la urma urmelor era prințesă, ar fi vorbit, împotriva oricăror așteptări, ca o galiciană oarecare, și nu ca o distinsă doamnă argentiniană. Abia tîrziu, la priveghiul ginerelui ei, o rubedenie bogată, care nu le trecuse niciodată pragul casei,

1. Nume peiorativ dat spaniolilor în timpul Războiului de Independență (n. tr.).

însă al cărei nume îl căutau cu aviditate în cronica mondenă din ziare, îi aduse tulburătoarea știre. Nomenclatura doamnei Jáuregui continua să fie aceea de odinioară; vorbea despre Ulița Meșteșugarilor, despre Strada Templului, despre Strada Bunei Rînduieli, despre Strada Pietății, despre cele două Străzi Mari, despre Piața Parcului și despre Coloane. Familia utiliza cu afectare aceleași arhaisme, care însă la ea erau spontane. Spuneau cu toții „orientali“, nu „uruguayeni“. Din casă nu ieșea defel; nici nu bănuia, poate, că Buenos Aires crescuse și se transformase. Primele amintiri sînt cele mai intense; orașul pe care bătrîna doamnă și-l închi- puia de partea cealaltă a ușii dinspre stradă trebuie să fi fost cu mult mai vechi decît acela din vremea cînd fuseseră siliți să se mute din centru. Boii de la căruțe se vor fi odihnit încă în piața Once, iar veștedele violete vor mai fi înmiresmat conacele dinspre Barracas. *Nu mai visez decît morți*, fusese unul din ultimele lucruri pe care le auziseră de la ea. Sărmană cu duhul nu fusese nicicînd, dar nici nu căutase, după cîte știu, desfătări intelectuale; îi rămăseseră pesemne cele pe care le aduce amintirea, iar după ea, uita- rea. A fost întotdeauna generoasă. Îmi

amintesc ochii ei de culoare deschisă, ca și surîsul. Cine știe ce tumult de pasiuni, acum pierdute și prefăcute în scrum, a clocotit cîndva în sufletul acestei femei bătrîne, care fusese chiar frumoasă? Mare iubitoare de plante, a căror viață umilă și tăcută se aseamănă cu propria-i viață, avea în odaia ei niște begonii și îi plăcea să atingă frunzele pe care ochii nu le mai vedeau. Pînă în 1929, cînd s-a cufundat într-un fel de somnolență, obișnuia să povestească întîmplări istorice, dar întotdeauna cu aceleași cuvinte și în aceeași ordine, de parcă ar fi fost Tatăl Nostru, astfel încît eu bănuiam că încetaseră, de fapt, să mai răspundă unor imagini. Orice mîncare ar fi primit, îi era totuna. Pe scurt, se simțea fericită.

Să dormi, precum se știe, este cel mai secret dintre actele noastre. Îi dedicăm o treime din viață și nici măcar nu-l înțelegem. Pentru unii, nu este altceva decît o eclipsă a treziei; pentru alții, o stare mai complexă, care cuprinde laolaltă noțiunile de *ieri*, *azi*, *mîine*; iar pentru alții, o neîntreruptă serie de vise. A spune că doamna Jáuregui și-a petrecut zece ani într-un haos tihnit e, poate, o eroare; căci este foarte posibil ca fiecare clipă din acești zece ani să fi fost un adevărat prezent,

fără înainte și fără apoi. Să nu ne minunăm prea mult de acest prezent pe care noi îl socotim în zile și în nopți și în sutele de file ale atîtor calendare și în spaime și în întîmplări; e cel pe care îl străbatem în fiecare dimineată înainte de a ne deștepta cu totul și în fiecare noapte înainte de a ne lăsa cuprinși de somn. În fiecare zi sîntem, de cîte două ori, bătrîna doamnă.

Membrii familiei Jáuregui trăiau, după cum am văzut, într-o situație de-ajuns de falsă. Credeau că aparțin aristocrației, dar aristocrația îi ignora; erau coborîtori dintr-un erou, dar manualele de istorie omiteau să-l menționeze. E drept că exista o stradă care îi purta numele, însă această stradă, pe care foarte puțini o cunosc, era pierdută undeva departe, îndărătul cimitirului din Vest.

Data se apropia. În ziua de 10, un militar în uniformă se prezentă cu o scrisoare semnată de ministrul însuși, care își anunța vizita pentru ziua de 14; familia Jáuregui arătă scrisoarea întregului cartier, subliniind îndeosebi antetul și semnătura autografă. Apoi sosiră ziaristii, care urmau să redacteze o notă. Le furnizară date peste date; era neîndoielnic faptul că auziseră de multe ori cine a fost colonelul Rubio.

Telefonară inși necunoscuți, rugînd să fie invitați.

Munciră aprig pentru marea zi. Ceruiră dușumelele, spălară geamurile, îndepărtară pînzele de păianjen, lustruiră mahonul, frecară argintăria din vitrină, schimbă locul mobilelor și deschiseră pianul din salon ca să se vadă plușul ce acoperea clapele. Toți se foiau încolo și încoace. Singura ființă pe deplin străină de toată această vînzoleală era bătrîna doamnă Jáuregui, care părea să nu înțeleagă absolut nimic. Surîdea întruna; Julia o dichisi împreună cu slujnica, de parcă ar fi fost deja moartă. Întîiul lucru pe care vizitatorii aveau să-l vadă, de la intrare chiar, era portretul în ulei reprezentîndu-l pe erou și, puțin mai jos, în dreapta, spada multelor sale bătălii. Chiar în momentele de strîmtoare, familia nu acceptase niciodată s-o vîndă și intenționa acum să o doneze Muzeului de Istorie. O vecină din cale-afară de îndatoritoare le împrumută pentru marea împrejurare un ghiveci cu o mușcată.

Ceremonia trebuia să înceapă la ceasurile șapte. Fixară pentru invitați ora șase și jumătate, știut fiind că nimeni n-are chef să ajungă atunci cînd pregătirile nu-s încă isprăvite. La șapte și zece nu

era nici ȕipenie de om; comentară, nu fără o doză de venin, avantajele și dezavantajele nepunctualității. Elvira, care se fălea că ajunge întotdeauna la timp, decretă că este o desconsiderare de neiertat să lași oamenii să te-aștepte; Julia, repetînd cuvintele soțului ei, opină că a ajunge tîrziu este de fapt un gest politicos și, dacă toți îl fac deopotrivă, e mai comod și nimeni nu mai are pe cine deranja. La șapte și un sfert, lumea nu mai încăpea în casă. Cartierul întreg putu să vadă și să invidieze mașina și *chauffeur*-ul doamnei de Figueroa, care nu le invita aproape niciodată, dar pe care o primiră cu efuziune, pentru ca nimănui să nu-i treacă prin minte că nu se vedeau decît la zile mari. Președintele își trimise aghiotantul, un domn extrem de amabil, care spuse că pentru el este o adevărată cinste să strîngă mîna fiicei eroului de la Cerro Alto. Ministrul, care trebui să se retragă mai devreme, citi un discurs foarte pretențios, în care se vorbea, de bună seamă, mult mai mult despre San Martín decît despre colonelul Rubio. Bătrîna ședea în fotoliul ei, sprijinită de niște perne, și, din cînd în cînd, înclina capul ori scăpa evantaiul pe jos. Un grup de doamne distinse, *Doamnele Patriei*, intonă Imnul, pe care ea păru să

nu-l audă. Fotografii aranjă asistența în grupuri artistice și își revărsă flash-urile. Paharele cu vin de Porto și de Jerez nu erau îndestulătoare. Destupară mai multe sticle de *champagne*. Doamna Jáuregui nu rosti nici un cuvînt; poate că nu-și mai aducea aminte cine este. Din seara aceea nu mai putu să se dea jos din pat.

Cînd musafirii se retraseră, familia improviză o frugală cină rece. Mirosul de tutun și de cafea îl risipise pe cel al delicatei smirne.

Ziarele de dimineață și de seară mințiră cu loialitate; exaltară memoria aproape miraculoasă a fiicei eroului, care „este arhiva elocventă a o sută de ani de istorie argentiniană”. Julia încercă să-i arate aceste cronici. În semiîntuneric, bătrîna doamnă continua să stea nemișcată, cu ochii închiși. Nu avea febră; medicul o consultă și declară că totul mergea bine. Peste cîteva zile, muri. Invazia mulțimii, tumultul insolit, flash-urile, discursul, uniforme, repetatele strîngeri de mînă și șampania îi grăbiseră sfîrșitul. Crezuse, poate, că era însăși Mazorca¹ aceea care năvălise.

1. *Mazorca* (de la *más horcas* – mai multe spînzurători) – numele cumplitei poliții secrete înființate la Buenos Aires în vremea tiraniei lui Rosas (n. tr.).

Mă gîndesc la morții de la Cerro Alto, mă gîndesc la toți acei oameni uitați, fii ai Americii și ai Spaniei deopotrivă, care au pierit sub copitele cailor, și mă gîndesc apoi că victima din urmă a acelei puzderii de lănci din Perú avea să fie, peste aproape un veac, o doamnă în vîrstă.

trad. C.H.

Duelul

Lui Juan Osvaldo Viviano

Poate că Henry James – a cărui operă mi-a fost dezvăluită de una din cele două protagoniste ale mele, doamna de Figueroa – n-ar fi disprețuit istoria aceasta. I-ar fi consacrat peste o sută de pagini de ironie și tandrețe, împodobite cu dialoguri complexe și riguros ambigue. Nu este improbabilă adăugarea vreunei trăsături melodramatice. Esențialul n-ar fi suferit prin decorul schimbat: Londra sau Boston. Faptele s-au petrecut însă la Buenos Aires și eu le voi lăsa la locul lor. Mă voi limita la un rezumat al întâmplării, căci evoluția ei lentă, ca și ambianța modernă sînt cu totul străine deprinderilor mele literare. Să relatez această întâmplare înseamnă pentru mine o modestă și laterală aventură. Trebuie să-l previn pe cititor că episoadele

contează mai puțin decît situațiile care le prilejuiesc și decît caracterele ce intervin.

Clara Glencairn de Figueroa era semeată și înaltă și cu plete roșii ca focul. Mai puțin intelectuală decît pătrunzătoare, nu era talentată, dar era, în schimb, capabilă să aprecieze talentul celorlalți și chiar pe al celorlalte. Sufletul ei era înclinat spre ospitalitate. Se simțea recunoscătoare diversității; din pricina aceasta, poate, călătorise atît de mult. Știa că mediul pe care soarta i-l hărăzise era un ansamblu, adesea arbitrar, de rituri și ceremonii, dar riturile acestea îi erau pe plac și le îndeplinea cu demnitate. Părinții o căsătoriseră de tînră cu doctorul Isidro Figueroa, care a fost ambasadorul nostru în Canada și a sfîrșit prin a abandona această misiune, motivînd că, într-o epocă a telegrafului și telefonului, ambasadele sînt niște anacronisme și reprezintă o povară inutilă. Această hotărîre îi atrase resentimentul tuturor colegilor; Clarei îi convenea clima de la Ottawa – la urma urmelor, era de spiță scoțiană – și îndatoririle unei soții de ambasador nu-i displăceau defel, însă nici prin gînd nu-i trecu să protesteze. Figueroa muri la scurtă vreme după aceea; Clara, după mai mulți ani de nehotărîre și căutări

intime, se dedică picturii, îmboldită, poate, și de exemplul Martei Pizarro, prietena ei.

Caracteristic pentru Marta Pizarro este faptul că, atunci cînd se vorbește despre ea, e prezentată drept sora strălucitei Nélida Sara, căsătorită și apoi divorțată.

Înainte de a fi ales penelul, Marta Pizarro luase în considerare alternativa literelor. Ar fi putut să utilizeze franceza, limba obișnuită a lecturilor sale; spaniola, pentru ea, nu era decît o simplă ustensilă menajeră, întocmai cum e limba guarani pentru doamnele din provincia Corrientes. Ziarele îi puseseră la îndemînă pagini semnate de Lugones și de madrilenul Ortega y Gasset; stilul acestor doi maeștri îi confirmase bănuiala că limba căreia îi era predestinată este mai puțin aptă pentru exprimarea gîndului sau a pasiunilor decît pentru vanitatea flecară. Despre muzică nu știa altceva decît ceea ce trebuie să știe orice persoană care asistă în mod corect la concerte. Era din San Luis; își începu deci cariera cu scrupuloase portrete ale lui Juan Crisóstomo Lafinur și ale colonelului Pascal Pringles, care, după cum era lesne de prevăzut, au fost îndată achiziționate de Muzeul Provincial. De la portretele eroilor locali trecu apoi la casele vechi din Buenos Aires, modestele lor curți

interioare fiind evocate în culori modeste, și nu cu îndoielnica scenografie pe care alții le-o conferă. Cineva – care în mod sigur n-a fost doamna de Figueroa – a afirmat că toată arta ei se alimentează din maestrul operelor genoveze ale veacului trecut. Între Clara Glencairn și Nélida Sara (care, după cum se spune, l-ar fi plăcut cîndva pe doctorul Figueroa) a existat întotdeauna o anume rivalitate; poate că duelul s-a desfășurat, de fapt, între cele două, iar Marta n-a fost decît un instrument.

Toate, precum bine se știe, se petrec mai întîi în alte țări și abia după o vreme în țara noastră. Secta de pictori cu atîta nedreptate lăsată azi uitării și care s-a numit concretă sau abstractă, ca pentru a-și exprima disprețul față de logică și de limbaj, constituie doar unul dintre multele exemple. Argumenta, cred, secta aceasta că, întocmai așa cum muzicii îi este îngăduit să-și creeze o lume proprie de sunete, pictura, sora ei, poate încerca și ea culori și forme care să nu le reproducă pe cele ale obiectelor văzute de ochii noștri. Astfel, Lee Kaplan scria că pînzele lui, care stîrneau revolta burgheziei, țin seama de biblica recomandare, împărtășită de Islam, care interzice să lucrezi, cu mîini omenesti, idoli ai făpturilor muritoare.

Iconoclaştii, afirma el, erau pe cale de a restaura genuina tradiţie a artei picturale, falsificată de eretici precum Dürer sau Rembrandt. Detractorii săi îl acuzară de a fi invocat drept pildă covorul, caleidoscopul şi cravata. Revoluţiile estetice le propun oamenilor tentaţia iresponsabilului şi a facilului; Clara Glencairn optă pentru a fi o pictoriţă abstractă. Întotdeauna profesase cultul lui Turner; se pregăti deci să îmbogăţească arta concretă cu splendorile lui indefinite. Lucră fără grabă, refăcu şi distruse mai multe compoziţii şi, în iarna anului 1954, expuse o serie de tempera într-o sală de pe strada Suipacha, specializată în acel tip de creaţii pe care o metaforă militară, pe atunci în vogă, le numea *de avangardă*. S-a întâmplat un fapt paradoxal: critica generală a fost benignă, însă organul oficial al sectei a reprobato aceste forme nefireşti care, chiar dacă nu erau figurative, sugerau totuşi tumultul unui asfinţit, al unei păduri sau al mării şi nu se resemnau să fie austere rotocoale sau haşuri. Întîia care a zîmbit a fost, poate, chiar Clara Glencairn. Dorise să fie modernă şi, iată, modernii o respingeau. Realizarea operei sale o interesa însă mai mult decît succesul, aşa că nu-şi încetă lucrul.

Străină de acest episod, pictura își urma propriul drum.

Duelul secret începuse să se înfiripe. Marta nu era doar artistă; se interesa cu pasiune de ceea ce n-ar fi injust să numim aspectul administrativ al artei și era secretară-adjunctă a societății cunoscute sub numele de „Cercul lui Giotto”. Pe la jumătatea anului '55 izbuti ca prietena ei, Clara, admisă deja ca membră stagiară, să figureze, între membrii cu drept de vot, pe lista celor nouă autorități. Detaliul, în aparență fără însemnătate, merită a fi analizat. Marta își sprijinise amica, dar este un fapt neîndoielnic, chiar dacă dificil de explicat, că acela care acordă o favoare îl domină într-un fel pe cel care-o primește.

Către anul '60, „două peneluri de nivel internațional” – să ne fie iertat acest stereotip – își disputau premiul întâi. Unul din candidați, mai vîrstnic, dedicase picturi solemne în ulei întruchipării unor gaucho fioroși, de o înălțime scandinavă; rivalul său, destul de tînăr, stîrnise aplauze și scandal printr-o sînguincioasă incoerență. Membrii juriului, care depășiseră jumătatea de veac, se temeau să nu li se impute un criteriu învechit și înclinau să voteze pentru cel de-al doilea, care, sincer vorbind, nu le plăcea. După îndîrjite controverse,

desfășurate la început cu politețe, iar mai apoi cu iritare, nu izbutiră să cadă de acord. În timpul celui de-al treilea tur, cineva opină:

— Mie B îmi pare foarte slab; îmi pare într-adevăr mai slab chiar decît doamna de Figueroa.

— Dumneata ai vota-o? întrebă un glas, vag malițios.

— Ei bine, da, răspunse cel dintîi, care începuse să se enerveze.

În aceeași seară, premiul a fost acordat în unanimitate Clarei Glencairn. Era o persoană distinsă, plăcută, de o morală fără pată și organiza adeseori recepții, fotografiate de cele mai scumpe reviste, în vila ei de la Pilar. Obișnuita cină omagială a fost pusă la cale și oferită chiar de Marta. Clara i-a mulțumit în cuvinte puține și măsurate; a subliniat că nu există opoziție între tradițional și nou, între ordine și aventură și că tradiția este alcătuită dintr-o urzeală seculară de aventuri. La ceremonie au asistat numeroase persoane din înalta societate, aproape toți membrii juriului, precum și cîțiva pictori.

Toți socotim că destinul ne-a hărăzit o ambianță meschină și că alte ambianțe sînt mult mai fericite. Cultul pentru gaucho și pentru *Beatus ille* e o nostalgie urbană;

Clara Glencairn și Marta, sătule de rutina prea multului confort, rîvneau la lumea artiștilor, a celor ce-și închină viața făuririi frumosului. Presupun că, în cer, Preafericiții sînt de părere că avantajele acestei instituții au fost exagerate de teologii care n-au pus vreodată piciorul acolo. Poate că în infern nici păcătoșii nu sînt întotdeauna fericiți.

Cam la doi ani după acel eveniment a avut loc, în orașul Cartagena, Primul Congres Internațional al Artiștilor Plastici Latino-Americani. Fiecare dintre republici trimise cîte un reprezentant. Tematica (fie-ne îngăduit, din nou, stereotipul) era de cel mai arzător interes; poate oare artistul să eludeze caracterul autohton, poate el să omită sau să escamoteze fauna și flora, poate rămîne insensibil la problematica de caracter social, poate să nu-și unească glasul cu al tuturor celor ce combat imperialismul saxon etc., etc.? Înainte de a deveni ambasador în Canada, doctorul Figueroa îndeplinise la Cartagena o misiune diplomatică: Clarei, pe care premiul o înzestrase cu o oarecare doză de trufie, i-ar fi plăcut să se mai ducă o dată acolo, de data aceasta ca artistă. Speranța însă i se năruî; Marta Pizarro fusese desemnată de guvern. Participarea ei (deși nu

întotdeauna persuasivă) se dovedi nu de puține ori strălucită, conform imparțialei mărturii a corespondenților de la Buenos Aires.

Viața cere o pasiune. Cele două femei o găsiseră în pictură sau, mai exact, în relația impusă de pictură. Clara Glencairn picta împotriva Martei și, într-o măsură, pentru Marta; fiecare din ele era judecătoarea rivalei sale și, totodată, solitarul public. În pânzele acelea, pe care nimeni nu le mai privea, mi se pare că întrezăresc, ceea ce de altminteri era inevitabil, o influență reciprocă. E însă important să nu uităm că amîndouă țineau una la alta și că, de-a lungul secretului duel, au acționat cu o desăvîrșită onestitate.

În anii aceia, Marta, care nu mai era la prima tinerețe, respinse o cerere în căsătorie; singurul lucru care o interesa era propria-i băătăie.

În ziua de 2 februarie 1964, Clara Glencairn muri în urma unui anevrism. Coloanele ziarelor îi consacrară lungi necrologuri, din cele care încă se scriu în țara noastră, unde femeia este un exemplar al speciei, și nu un individ. În afară de cîte o grăbită mențiune a înclinației spre pictură și a rafinamentului ei bun-gust, i-au

fost subliniate credința, bunătatea, filantropia statornică și aproape anonimă, spița patriciană – generalul Glencairn luptase în campania din Brazilia – și locul important pe care-l deținea în cercurile cele mai înalte. Marta înțelese că viața ei nu mai avea nici un sens. Nicicînd nu se simțise atît de inutilă. Își aminti de primele sale încercări, acum îndepărtate, și expuse la Salonul Național un auster portret al Clarei, în stilul maestrilor englezi pe care-i admiraseră amîndouă. Unii îl socotiră cea mai bună operă a ei. Nu avea să mai picteze niciodată.

În acest duel discret, pe care doar cîțiva prieteni apropiați l-am deslușit, n-au fost înfrîngerii, nici victorii, nici măcar o ciocnire și nici alte detalii vizibile, în afara acelor pe care am încercat să le înregistrez cu o pană deferentă. Doar Dumnezeu (ale cărui preferințe estetice le ignorăm) poate să acorde laurii finali. Istoria, desfășurată în umbră, în umbră se încheie.

trad. C.H.

Celălalt duel

Sînt foarte mulți ani de cînd Carlos Reyles, fiul romancierului, mi-a relatat povestea la Adrogué, într-o seară de vară. În amintirea mea se amestecă acum lunga cronică a unei uri și sfîrșitul ei tragic cu mirosul medicinal al eucaliptilor și trîlul păsărilor.

Am stat de vorbă, ca întotdeauna, despre încîlcita poveste a celor două patrii. Mi-a spus că, fără îndoială, auzisem de Juan Patricio Nolan, care își cucerise faima de viteaz, de glumeț și de pungaș. I-am răspuns, mințind, că da. Nolan murise în '90, dar lumea continua să se gîndească la el ca la un prieten. A avut și defăimători, care nu lipsesc niciodată. Mi-a povestit una dintre numeroasele lui isprăvi. Faptul se petrecuse cu puțin înainte de bătălia de la Manantiales; protagoniștii erau doi gaucho din Cerro Largo, Manuel Cardoso și Carmen Silveira.

Cum și din ce s-a iscat ura? Cum să recuperezi, după un veac, obscura poveste a doi bărbați care nu s-au bucurat de altă faimă în afară de aceea pe care le-a dat-o duelul lor final? Un vătaf al tatălui lui Reyles, care se numea Laderecha și „avea o mustață de tigru“, aflase prin tradiție orală unele amănunte pe care acum le transcriu fără prea multă convingere, fiindcă uitarea și amintirea sînt inventive.

Fermele lui Manuel Cardoso și Carmen Silveira erau învecinate. Ca și în cazul altor pasiuni, originea urii este întotdeauna obscură, dar se vorbește de o pricină stîrnită de la niște animale neînsemnate cu fierul sau de la o întrecere de dus în cîrcă în care Silveira, mai puternic, îl scosese de pe pistă, împingîndu-l cu pieptul, pe partenerul lui Cardoso. După cîteva luni, la birtul din sat, s-au îndîrjit la jocul de cărți și nu s-au mai oprit pînă la ziuă; Silveira își felicita adversarul după fiecare levată, dar pînă la urmă l-a lăsat fără un sfanț. Cînd și-a pus banii la chimir, i-a mulțumit lui Cardoso pentru lecția pe care i-o dăduse. Atunci, cred, erau gata-gata să se încaiere. Partida fusese foarte strînsă; cu mare greutate, ceilalți au izbutit să-i despartă. În acele vremuri aspre, bărbatul trebuia mereu să țină piept altui bărbat,

iar oțelul se înfrunta cu oțelul. O trăsătură vrednică de atenție a acestei întâmplări este că Manuel Cardoso și Carmen Silveira se înfruntaseră cu cuțitul de mai multe ori, în asfințit și în zori, dar pînă la urmă nu s-au încăierat. Poate că bietele lor vieți rudimentare nu posedau un alt bun în afară de ura lor și de aceea aveau grijă s-o sporească. Fără a bănuia acest lucru, fiecare din ei devenise sclavul celuilalt.

Nu mai știu dacă faptele pe care le voi povesti sînt efecte sau cauze. Cardoso, mai puțin din dragoste și mai mult pentru a-și omorî timpul, s-a încurcat cu o fată din vecini, Serviliana; a fost de ajuns să afle Silveira, ca să-i facă ochi dulci și s-o ducă acasă la el. După cîteva luni a alungat-o, fiindcă începuse să se plictisească de ea. Jignită, femeia s-a dus să caute ocrotire la Cardoso; acesta a petrecut o noapte cu ea și i-a făcut vînt la amiază. Nu se putea mulțumi cu firimiturile de la masa celuilalt.

Tot în anii aceia s-a petrecut, nu mai știu dacă înainte sau după povestea cu Serviliana, incidentul cu cîinele ciobănesc. Silveira ținea mult la el și-l poreclise Treizeci și Trei. L-au găsit mort într-un șanț; Silveira l-a blestemat mult timp pe cel pe care-l bănuia că-l otrăvise.

În iarna lui '70, răzmerița lui Aparicio i-a găsit în birtul unde se înversunaseră la jocul de cărți. În fruntea unui grup de răzvrătiți, un mulatru brazilian le-a ținut un discurs înflăcărat celor de față, le-a spus că patria avea nevoie de ei, că jaful guvernului era insuportabil, le-a împărțit uniforme albe și, la capătul acestui exordiu din care n-au înțeles o iotă, i-a luat pe toți cu el. Nu le-a fost îngăduit să-și ia rămas-bun de la familie. Manuel Cardoso și Carmen Silveira și-au acceptat soarta; viața de soldat nu-i mai grea decît viața unui gaucho. Să dormi sub cerul liber, trebuind să te adăpostești cum poți, era un lucru cu care erau obișnuiți; să omori oameni nu-i era atît de greu mîinii deprinse să omoare animale. Lipsa de imaginație i-a eliberat de frică și de milă, chiar dacă teama i-a încercat de cîteva ori, cînd porneau la atac. Freamătul scărilor și al armelor se aude întotdeauna cînd intră în luptă cavaleria. Cel care n-a fost rănit la început se crede invulnerabil. Nu li s-a părut nefiresc să fie plătiți. Ideea de patrie le era străină; deși primiseră uniforme albe, nu le păsa de ce parte luptau. Au învățat ce se poate face cu lancea. După lungi marșuri și contramarșuri, au ajuns să înțeleagă un lucru: faptul că erau

camarazi le îngăduia să continue să fie rivali. Au luptat umăr la umăr și n-au schimbat, după cîte știm, un singur cuvînt.

Toamna lui '71, care a fost foarte grea, avea să însemne pentru ei sfîrșitul.

Bătălia, care n-a ținut mai mult de o oră, s-a desfășurat într-un loc al cărui nume nu l-au știut niciodată. Numele sînt puse, mai tîrziu, de istorici. În ajun, Cardoso s-a strecurat ca o pisică în cortul șefului și i-a cerut în șoaptă ca, dacă a doua zi cîștigau bătălia, să-i dea pe mîină un „roșu“, fiindcă el nu tăiasse gîtul nimănui pînă atunci și voia să știe cum este. Superiorul i-a făgăduit că, dacă se purta ca un viteaz, avea să-i facă hatîrul.

Albii erau mai mulți, dar ceilalți dispuneau de un armament mai bun și i-au decimat din vîrfurile unui deal. După două șarje inutile, care n-au ajuns pe culme, șeful, grav rănit, s-a predat. La cererea lui, a fost executat pe loc.

Oamenii au depus armele. Căpitanul Juan Patricio Nolan, care-i comanda pe „roșii“, a ordonat, cu o formulă exagerat de minuțioasă, să fie executați prizonierii, așa cum se proceda de obicei. Era din Cerro Largo și nu se putea să nu cunoască vechea ranchiună dintre Silveira și Cardoso. A poruncit să-i caute și le-a zis:

— Știu că voi doi nu vă puteți suferi și vă pîndiți de mult unul pe altul. Vă dau o veste bună: înainte de apusul soarelui o să puteți dovedi care din voi are boășele mai tari. Pun să vă descăpățineze și pe urmă vă luați la întrecere. Numai Dumnezeu știe care va putea face mai mulți pași și va cîștiga.

Soldatul care-i adusese i-a dus înapoi.

Vestea n-a întîrziat să se răspîndească în toată tabăra. Nolan hotărîse că întrecerea avea să încununeze ziua aceea atît de încărcată, dar prizonierii au trimis un delegat ca să-i spună că și ei voiau să fie martori și să parieze pe unul din concurenți. Nolan, care era om de înțeles, s-a lăsat convins; au început să se strige pariurile în bani, piese de harnașament, arme albe și cai, care aveau să fie încredințate la timpul convenit văduvelor și rube-deniilor. Căldura era insuportabilă; pentru ca nimeni să nu fie silit să renunțe la somnul de după-amiază, întrecerea a fost amînată pînă la ora patru. (Nu le-a fost ușor să-și aducă aminte de Silveira.) În cel mai tradițional stil creol, Nolan i-a făcut să aștepte o oră. Comenta, probabil, victoria cu alți ofițeri; ordonanța intra și ieșea mereu cu ceainicul pentru mate.

De o parte și de alta a drumului de pământ, în fața corturilor, așteptau înșirați prizonierii, așezați pe jos, cu mâinile legate la spate, ca să nu dea nimănui bătaie de cap. Cîte unul se răcorea trîntind o înjurătură, altul a început să spună Tatăl Nostru, aproape toți erau toropiți. Firește, nu puteau să fumeze. Nu-i mai interesa atît de mult întrecerea, dar așteptau cu toții ceea ce urma să se întîmple.

— Și pe mine or să mă ia de chică, a zis unul, plin de invidie.

— Da, dar la grămadă, a observat vecinul lui.

— Ca și pe tine, i-a întors-o celălalt.

Un sergent a tras cu sabia o linie de-a curmezișul drumului. Lui Silveira și Cardoso le-au dezlegat legăturile de la mîini, ca să nu alerge împiedicați. Între cei doi rămînea un spațiu de vreo patru-cinci metri. Au pus piciorul în dreptul liniei; cîțiva gradați le-au cerut să nu încerce să trișeze, fiindcă își puseseră nădejdea în ei și sumele pe care pariaseră erau foarte mari.

Lui Silveira i-a căzut la sorți Mulatrul Nolan, ai cărui bunici fuseseră, fără îndoială, sclavi ai familiei căpitanului și de aceea îi purtau numele; lui Cardoso i-a căzut casapul obișnuit, un bărbat din

Corrientes, destul de bătrîior, care, pentru a-i îmbărbăta pe osîndiți, le spunea, bătîndu-i ușor pe umăr: „Curaj, prietene; femeile suferă mai mult la naștere“.

Aplecați înainte, cei doi bărbați, covîrșiți de tulburare, nu s-au privit.

Nolan a dat semnalul.

Mulatrul, plin de importanță, a lovit prea tare și a deschis o rană adîncă de la o ureche la cealaltă; cel din Corrientes s-a mulțumit cu o tăietură îngustă. Din gîtlejuri a țîșnit cîte un șuvoi de sînge; cei doi bărbați au făcut cîteva pași și au căzut pe brînci. În cădere, Cardoso a întins brațele. Cîștigase, și poate că nu a știut-o niciodată.

trad. A.I.

Guayaquil

Nu voi vedea piscul Higuerota oglinindu-se în apele Golfului Plácido, nu voi ajunge în Statul Occidental, nu voi descifra, în acea bibliotecă pe care de la Buenos Aires mi-o închipui în atâtea feluri și care are, fără îndoială, forma ei precisă și umbrele-i crescînde, scrisul lui Bolívar.

Recitesc paragraful anterior pentru a-l redacta pe următorul și mă surprinde stilul lui, care e totodată melancolic și solemn. Poate că nici n-ar fi posibil să vorbești despre acea republică scăldată de Marea Caraibilor fără a reflecta, măcar într-o oarecare măsură, monumentalul stil al celui mai de seamă cronicar al ei, căpitanul José Korzeniovski, dar în cazul de față pricina este alta. Dorința intimă de a imprima un ton patetic unui episod într-o cîțva penibil și mai degrabă neînsemnat este cea care mi-a dictat paragraful inițial. Voi reda cu toată probitatea faptele

petrecute; asta mă va ajuta, poate, să le înțeleg. Mai mult decît atît, să destăinui un fapt înseamnă să încetezi a fi actorul lui pentru a deveni un simplu martor, pentru a deveni un ins care-l privește și-l narează și care nu-i mai este executor.

Întîmplarea a avut loc vinerea trecută, în aceeași încăpere în care scriu acum și la același ceas al serii, astăzi ceva mai răcoros. Știu că tendința noastră este să dăm uitării lucrurile ingrate; vreau să las scris dialogul meu cu doctorul Eduardo Zimmermann, de la Universitatea din Córdoba, înainte ca uitarea să-l fi șters. Amintirea pe care i-o păstrez e încă foarte vie.

Pentru ca relatarea mea să se înțeleagă, va trebui să amintesc pe scurt bizara aventură a unor scrisori lăsate de Bolívar, scoase la iveală, nu de mult, din arhiva doctorului Avellanos, a cărei operă – *Istoria a cincizeci de ani de proastă guvernare* –, socotită a se fi pierdut în circumstanțe ce țin de domeniul public, a fost descoperită și tipărită în 1939 de nepotul acestuia, doctorul Ricardo Avellanos. Judecînd după referințele pe care le-am cules din diferite publicații, scrisorile menționate n-ar suscita prea mare interes, cu excepția uneia, datată la Cartagena în 13 august

1822, în care Eliberatorul prezintă detaliile întrevederii sale cu generalul San Martín. Ar fi cu totul de prisos să mai insist asupra valorii acestui document în care Bolívar a dezvăluit, fie și parțial, ce s-a întâmplat la Guayaquil¹. Doctorul Ricardo Avellanos, tenace opozant al oficialismului, a refuzat să înmîneze epistolele Academiei de Istorie și le-a propus mai multor republici latino-americe. Grație zelului neobosit al ambasadorului nostru, doctorul Melaza, guvernul argentinian a fost întâiul în a accepta dezinteresata ofertă. S-a convenit ca un delegat să plece la Sulaco, în capitala Statului Occidental, și să scoată copii după menționatele scrisori, pentru a le publica apoi aici. Rectorul Universității noastre, unde dețin funcția de titular al catedrei de Istorie Americană, a avut amabilitatea

-
1. *Guayaquil* – localitate din Ecuador unde a avut loc, la 25 iulie 1822, istorica întâlnire dintre cei doi conducători ai luptei pentru eliberarea Americii: generalul argentinian José de San Martín, în acel moment Protector al Perú-ului, și generalul venezuelean Simón Bolívar. În urma acestei întrevederi, San Martín îi cedează cu generozitate mai tânărului său rival, Bolívar, conducerea supremă a campaniei și se retrage în Europa (n. tr.).

de a mă recomanda ministrului pentru îndeplinirea acestei misiuni; în același timp, am obținut sufragiile mai mult sau mai puțin unanime ale Academiei Naționale de Istorie, din care fac, de asemenea, parte. Odată stabilită ziua în care ministrul urma să mă primească, ni s-a transmis că Universitatea din Córdoba, care ignora, prefer să cred, aceste hotărâri, propusese numele doctorului Zimmermann.

Este vorba, după cum știe, poate, cititorul, despre un istoriograf străin, gonit din patrie de Al Treilea Reich și devenit cetățean argentinian. Din scrierile sale, desigur, meritorii, n-am putut cerceta decît o apărare a republicii semitice a Cartaginei, pe care posteritatea o judeca îndeobște prin intermediul istoricilor romani, dușmanii ei, precum și un fel de eseu în care susținea că niciodată guvernarea nu trebuie să se transforme într-o funcție vizibilă și patetică. Aceste afirmații au atras opoziția decisivă a lui Martin Heidegger, care a demonstrat, cu fotocopii ale titlurilor din ziare, cum că modernul șef de stat, departe de a fi anonim, este mai degrabă protagonistul, khoregos-ul, acel David viclean care mimează drama propriului său popor, înconjurat de pompă scenică și recurgînd, fără a ezita, la hiperbolele artei oratorice.

A dovedit, de asemenea, că originea lui Zimmermann este evreiască... Această publicație a veneratului existențialist a fost cauza imediată a exodului și a transhumantelor activități ale oaspetelui nostru.

Fără îndoială, Zimmermann se deplasase la Buenos Aires pentru o întrevedere cu ministrul; acesta din urmă mi-a sugerat personal, prin intermediul unui secretar, să stau de vorbă cu Zimmermann și să-l pun la curent cu chestiunea, pentru a se evita spectacolul ingrat a două universități în dezacord. Am consimțit, cum era și firesc. Întors acasă, mi s-a spus că doctorul Zimmermann își anunțase telefonic vizita, pentru ora șase după-amiaza. Locuiesc, după cum se știe, pe strada Chile. Tocmai băteau ceasurile șase când s-a auzit soneria.

Eu însumi i-am deschis, cu o simplitate cu adevărat republicană, și l-am condus în biroul meu. S-a oprit să privească spre patio; dalele negre și albe, cele două magnolii și fântîna i-au suscitată locvacitatea. Era, mi s-a părut, puțin cam nervos. Nu am văzut nimic deosebit la el; trebuie că avea vreo patruzeci de ani și capul îi era cam mare. Ochelarii fumurii îi ascundeau privirea; la un moment dat, i-a așezat pe masă și apoi i-a pus la loc. În clipa când

ne-am salutat, mi-am dat seama cu satisfacție că eu eram mai înalt, dar m-am simțit pe dată rușinat de satisfacția aceasta, căci nu ne aștepta un duel fizic, nici măcar moral, ci doar o *mise au point* oarecum incomodă. Am prea puțin spirit de observație sau, poate, nu am deloc, însă îmi amintesc ceea ce un poet numea, cu o urîțenie corespunzând noțiunii definite, o grosolană ornamentare vestimentară. Parcă văd și acum hainele de un albastru violent, cu exces de nasturi și de buzunare. Cravata, am remarcat îndată, era unul dintre acele lanțuri de iluzionist care se prind cu două închizători elastice. Avea o servietă din piele, pe care mi-am închipuit-o plină de documente. Purta mustața nu prea mare, tăiată în stil militar; în timpul conversației noastre a aprins o țigară de foi, și în clipa aceea am simțit că se aflau exagerat de multe lucruri pe chipul lui. *Trop meublé*, mi-am spus.

Caracterul succesiv al limbajului accentuează neîngăduit de mult faptele pe care vrem să le indicăm, căci fiecare cuvânt ocupă un spațiu în pagină și o clipă în mintea cititorului; dincolo de banalitățile vizuale pe care le-am enumerat, omul crea impresia unui trecut nefericit.

Se aflau în birou un portret oval al străbunicului meu, ce a luptat în războaiele pentru independență, precum și câteva vitrine conținând spade, medalii și stindarde. I-am arătat, cu cîte o explicație pe alocuri, aceste vechi obiecte glorioase; le privea rapid, de parcă ar fi îndeplinit o datorie, și completa vorbele mele, nu fără o doză de impertinență, pe care am socotit-o involuntară și mecanică. Spunea, de pildă:

— Corect. Bătălia de la Junín. 6 august 1824. Șarja de cavalerie a lui Juárez.

— A lui Suárez, l-am corectat.

Presupun că eroarea fusese deliberată. Deschise brațele într-un gest oriental și exclamă:

— Întîia mea eroare, care, desigur, nu va fi cea din urmă! Eu mă hrănesc cu texte și mă înșel; dar în domnia voastră clocotește pasionantul trecut.

Rostea *v*-ul aproape ca pe un *f*.

Atare măguliri nu mi-au făcut plăcere. În mai mare măsură au părut să-l intereseze cărțile. Și-a lăsat privirea să rătăcească asupra titlurilor, într-un fel aproape amoros, și îmi aduc aminte că a spus:

— Ah, Schopenhauer, care n-a dat niciodată crezare istoriei... Ediția aceasta chiar, îngrijită de Grisebach, am avut-o la Praga,

și socoteam că îmbătrînesc în compania tomurilor ei ușor de mînuit, dar iată că tocmai istoria, întruchipată de un smintit, m-a alungat din acea casă și din acel oraș. Așa se face că mă aflu aici, alături de domnia voastră, în America, în astă plăcută locuință...

Vorbea cu incorectitudini și fluentă; perceptibilul accent german conviețuia cu interdentalele spaniole.

Între timp ne așezaserăm, și am profitat de cele spuse de el pentru a intra de-a dreptul în subiect. I-am spus:

— Aici istoria e mai îndurătoare. Nădăjduiesc să mor în casa aceasta, în care m-am născut. Aici străbunul meu a adus spada aceasta, care a străbătut America; aici am cercetat trecutul și mi-am scris cărțile. Aproape că aș putea spune că n-am părăsit niciodată biblioteca aceasta, dar acum voi ieși în sfîrșit, ca să străbat pămîntul pe care nu l-am străbătut decît pe hartă.

Am atenuat printr-un zîmbet posibilul exces retoric.

— Faceți aluzie la o anume republică de pe țărmurile Caraibilor? întrebă Zimmermann.

— Întocmai. Acestei călătorii iminente îi datorez onoarea vizitei dumneavoastră, i-am răspuns.

Trinidad ne-a servit cafeaua. Am continuat lent, sigur pe mine:

— Trebuie să fi aflat, desigur, că ministrul mi-a încredințat misiunea de a transcrie și de a prefăța scrisorile lui Bolívar, pe care întîmplarea le-a scos la iveală în arhiva doctorului Avellanos. Această misiune încununează, cu un soi de fericită fatalitate, truda întregii mele vieți, trudă pe care, într-un anume fel, o am în sînge.

A fost o ușurare pentru mine faptul de a fi spus în sfîrșit ceea ce aveam de spus. Zimmermann nu păru să fi auzit; ochii lui nu mă priveau pe mine, ci cărțile aflate îndărătul meu. Încuviință vag și reluă cu emfază:

— În sînge. Domnia voastră sînteți istoricul genuin. Străbunii domniei voastre au străbătut cîmpiile Americii și au luptat în marile bătălii, în timp ce ai mei, obscuri, abia se arătau din ghetou. Domnia voastră aveți istoria în sînge, după elocventele cuvinte rostite adineauri; domniei voastre îi este de ajuns să asculte cu atenție acest glas tainic. Eu, în schimb, sînt nevoit să mă deplasez la Sulaco pentru a descifra tot soiul de hîrtii, unele, poate, apocrife. Vă rog să credeți, doctore, că vă invidiez.

Nici sfidarea și nici ironia nu se întrevedeau în vorbele acestea; ele constituiau

de pe acum expresia unei voințe, care făcea din viitor ceva la fel de irevocabil ca trecutul. Argumentele lui n-au mai avut nici o însemnătate; puterea se afla în om, și nu în dialectica desfășurată. Zimmermann continuă cu o lentoare pedagogică:

— În materie bolivariană (scuzați, san-martiniană), poziția domniei voastre, iubite maestre, e îndeajuns de cunoscută. *Votre siège est fait*. Încă n-am descifrat pertinenta scrisoare a lui Bolívar, dar e inevitabil sau, cel puțin, rațional să presupunem că Bolívar a scris-o pentru a se justifica. În orice caz, mult trîmbițata epistolă ne va destăinui ceea ce am putea numi sectorul Bolívar, și nu sectorul Martín. Odată publicată, va trebui să fie cîntărită, examinată, trecută printr-o sită critică și, dacă e nevoie, combătută. Nimeni n-ar fi mai indicat, pentru acest examen final, decît domnia voastră, cu propria-vă lupă. Scalpelul, bisturiul, dacă rigoarea științifică o reclamă! Îngăduiți-mi, de asemenea, să afirm că numele aceluia care va face publică scrisoarea va rămîne legat de scrisoare. Domniei voastre nu vi s-ar potrivi, în nici un caz, o astfel de raportare. Publicul nu percepe nuanțele.

Îmi dau seama acum că tot ce am discutat în continuare a fost cu desăvîrșire

inutil. Poate că în clipa aceea am simțit-o; pentru a nu-l înfrunta fățiș, m-am agățat de un amănunt și am întrebat dacă socotea într-adevăr că scrisorile ar fi apocrife.

— Chiar de-ar fi scrise de propria mână a lui Bolívar, răspunse, nu înseamnă că în ele se află întregul adevăr. S-ar putea ca Bolívar să fi vrut să-l inducă în eroare pe acela căruia i se adresa ori, pur și simplu, să se fi înșelat. Domnia voastră, un istoric, un gînditor, știți doar mai bine decît mine că misterul se află în noi înșine, și nu în cuvinte.

Aceste generalități pedante m-au iritat și am remarcat, pe tonul cel mai sec posibil, că înlăuntrul acestei mari enigme care ne înconjoară, întrevederea de la Guayaquil – în care generalul San Martín a renunțat la propria sa ambiție și a lăsat destinul Americii în mîinile lui Bolívar – constituie, ea însăși, o enigmă ce merită să fie studiată.

Zimmermann răspunse:

— Explicațiile sînt așa de numeroase... Unii avansează ipoteza că San Martín ar fi căzut într-o capcană; alții, precum Sarmiento, că nu era decît un militar european, rătăcit într-un continent pe care nu l-a înțeles defel; alții, îndeobște argentinieni, îi atribuie un act de abnegație;

alții, de oboseală. Sînt și unii care vorbesc despre ordinul secret al nu știu cărei loji masonice.

Am remarcat că, în orice caz, ar fi interesant să se recupereze cuvintele exacte pe care și le-au spus atunci Protectorul Perú-ului și Eliberatorul.

Zimmermann a răspuns:

— Cuvintele pe care le-au schimbat au fost, poate, banale. La Guayaquil s-au înfruntat doi oameni; dacă unul din ei a izbutit să se impună, asta s-a datorat voinței sale mai puternice, nu jocurilor dialectice. După cum vedeți, nu l-am uitat pe Schopenhauer al meu.

Adăugă apoi cu un surîs:

— *Words, words, words.* Shakespeare, neîntrecutul maestru al cuvintelor, le disprețuia. La Guayaquil, la Buenos Aires ori la Praga, ele contează întotdeauna mai puțin decît indivizii.

În clipa aceea am simțit că ceva se întîmpla cu noi sau, mai exact, se și întîmplase. Într-un anume fel, eram alți oameni. Amurgul pătrundea în încăpere și eu nu aprinsesem lămpile. Cam într-o doară, am întrebat:

— Sînteți din Praga, doctore?

— Eram din Praga, a răspuns.

Pentru a eluda tema centrală, am observat:

— Trebuie să fie un oraș destul de straniu. Nu-l cunosc, însă întâia carte pe care am citit-o în germană a fost romanul lui Meyrink, *Golem*.

Zimmermann răspunse:

— Este singura carte a lui Gustav Meyrink ce merită să fie amintită. E preferabil să nu le abordați pe celelalte, făcute din literatură proastă și din teozofie încă și mai proastă. Totuși, ceva din straniul Pragăi există în această carte, alcătuită din vise ce se pierd în alte vise. Totul e straniu la Praga sau, dacă vreți, nimic nu e straniu. Orice se poate întâmpla. Cîndva, la Londra, într-o seară, am simțit același lucru.

— Domnia voastră, am răspuns, ați pomenit despre voință. În *Mabinogion*, doi regi joacă o partidă de șah pe culmea unei coline, în timp ce jos, în vale, războinicii lor luptă. Unul din cei doi regi cîștigă jocul; un călăreț sosește cu vestea că oștirea celuilalt a fost înfrîntă. Bătălia oamenilor constituia reflexul bătăliei de pe tabla de șah.

— Ah, o operație magică, spuse Zimmermann.

I-am răspuns:

— Sau manifestarea unei voințe în două cîmpuri diferite. O altă legendă a celților povestește duelul dintre doi barzi faimoși. Unul cîntă, acompaniat de harfă, de la ivirea zorilor pînă ce ziua pălește. Sub cerul pe care au răsărit deja stelele sau luna, îi înmînează celuilalt harfa. Acesta o pune deoparte și se ridică în picioare. Cel dintîi își mărturisește înfrîngerea.

— Cîtă erudiție, cîtă putere de sinteză! exclamă Zimmermann.

Adăugă, ceva mai potolit:

— Trebuie să-mi recunosc ignoranța, regretabila mea ignoranță, în privința Britanniei. Domnia voastră, asemenea zilei, cuprindeți Occidentul și Orientul, în timp ce eu mă văd redus la micul meu ungher cartaginez, pe care acum îl completez cu o fărîmă de istorie americană. Nu sînt decît un specialist îngust.

Mă imploră să nu mă preocup de formalitățile călătoriei sale. (*Tratative* a fost atrocele cuvînt pe care l-a utilizat.) În clipa următoare, scoase din servietă o scrisoare adresată ministrului, în care eu îi expuneam motivele renunțării mele, precum și recunoscutele virtuți ale doctorului Zimmermann, și îmi puse în mînă stiloul său pentru a semna. Cînd așează scrisoarea la loc în servietă, întrezări o clipă biletul

de avion, cu rezervarea făcută, pentru zborul Ezeiza - Sulaco.

La plecare se mai opri o dată în fața tomurilor lui Schopenhauer și îmi spuse:

— Maestrul nostru, maestrul nostru comun, presupunea că nici un act nu este involuntar. Dacă domnia voastră rămîneți în această casă, în această elegantă casă patriciană, e pentru că, în mod intim, doriți să rămîneți. Mă supun și sînt recunoscător unei asemenea voințe.

Am acceptat fără o vorbă această milostenie din urmă.

L-am însoțit pînă în vestibul. La despărțire, a spus:

— Excelentă cafea.

Recitesc aceste pagini neglijente, pe care în curînd le voi azvîrli în foc. Întrevederea a fost scurtă.

Presimt că n-am să mai scriu niciodată.
Mon siège est fait.

trad. C.H.

Evangelhia după Marcu

Faptul s-a petrecut la ferma *Los Álamos*, prin părțile Junín-ului, spre sud, pe la sfârșitul lui martie 1928. Protagonistul e un student la medicină, Baltasar Espinosa. Putem să-l definim deocamdată ca pe unul dintre numeroșii tineri din Buenos Aires, fără alte trăsături vrednice de a fi pomenite în afară de o vie facultate a oratoriei, care-l făcuse să primească mai mult de un premiu la colegiul englez *Ramos Mejía*, și de o aproape nemărginită bunătate. Nu-i plăcea să discute în contradictoriu; prefera ca dreptatea să fie de partea celuilalt, și nu a sa. Cu toate că neprevăzutul jocului îl tenta, era un jucător dintre cei mai slabi, din pricină că-i dispăcea câștigul. Inteligența lui deschisă era comodă; la vârsta de treizeci și trei de ani îi rămăsese de trecut, pentru a-și obține diploma, un singur examen, tocmai acela care-l atrăgea mai mult. Tatăl său, liber-cugetător,

ca toți bărbații vremii, îl instruisese în doctrina lui Herbert Spencer, însă mama, în ajunul unei călătorii la Montevideo, îi smulsese promisiunea că în toate serile va rosti Tatăl Nostru și își va face semnul crucii. De-a lungul anilor, nu încălcase niciodată făgăduiala aceasta. Nu era lipsit de curaj; într-o dimineață, mai mult nepăsător decît mînios, se luase la bătaie cu un grup de colegi care țineau să-l vîre cu de-a sila într-o grevă universitară. Nutrea, dintr-un exces de toleranță, opinii sau deprinderi discutabile; astfel, țara îl interesa mai puțin decît riscul ca în alte părți să se gîndească despre noi că încă folosim pana de scris; venera Franța, dar îi disprețuia pe francezi; nu făcea caz de americani, dar aproba faptul că există zgîrie-nori la Buenos Aires; era convins că la cîmpie gaucho călăresc mai bine decît la munte ori la deal. Cînd Daniel, vărul lui, i-a propus să-și petreacă vara la *Los Álamos*, a acceptat pe loc, nu pentru că i-ar fi plăcut la țară, ci dintr-o naturală complezență și pentru că nu căutase rațiuni valabile ca să refuze.

Ferma era mare și întru cîtva lăsată în părăsire; dependențele vătafului, pe nume Gutre, se aflau foarte aproape. Familia Gutre era alcătuită din trei membri: tatăl,

fiul, care era neobișnuit de grosolan, și o fiică de paternitate incertă. Erau înalți, zdraveni, ciolănoși, cu pletele bătînd în arămiu și cu trăsături indiene. Nu scoteau aproape nici o vorbă. Nevasta vătafului murise cu ani în urmă.

La țară, Espinosa învătă lucruri pe care nu le cunoștea și nu le bănuia. De pildă, că nu trebuie să te apropii în galop de case și că nimeni nu iese călare decît atunci cînd are de făcut ceva anume. Cu vremea, avea să ajungă să deosebească păsările după țipăt.

După cîteva zile, Daniel fu nevoit să se întoarcă în capitală pentru un negoț cu animale. Cu totul, afacerea avea să-i ia o săptămînă. Espinosa, care era sătul de toate acele *bonnes fortunes* ale vărului său și de neobositul lui interes pentru variațiile modei, preferă să rămînă la fermă, în tovărășia cărților sale de studiu. Căldura era înăbușitoare și nici chiar noaptea nu izbutise s-o aline. În zori, îl deșteptară tunelele. Vîntul zgîlția casuarinele¹. Espinosa auzi primii stropi de ploaie și-i mulțumi

1. *Casuarina* – arbore din Australia, Madagascar, Java și unele zone ale Argentinei; frunzele lui se aseamănă cu penele struțului (*casuario* – specie de struț) (n. tr.).

lui Dumnezeu. Aerul rece năvăli dintr-odată. În seara aceea, râul Salado se revărsă.

A doua zi, Baltasar Espinosa, privind de pe verandă cîmpia înecată, se gîndi că metafora care compară pampa cu marea nu era, cel puțin în acea dimineată, cu totul falsă, deși Hudson lăsase scris că marea pare mai întinsă numai din pricină că o vedem de pe puntea corabiei, și nu de pe cal sau de la propria noastră înălțime. Ploaia nu se mai domolea; cei trei Gutre, ajutați sau, poate, stingheriți de orășean, salvară o parte din bunurile fermei, însă o mulțime de animale se înecară. Drumurile care duceau la *Los Álamos* erau patru; toate fuseseră acoperite de ape. În cea de-a treia zi, o nouă aversă amenința locuința vătafului; Espinosa le oferî o încăpăre aflată în partea din spate a casei, alături de șopronul cu unelte. Mutarea izbuti să-i mai apropie; acum luau masa împreună, în sufrageria cea mare. Dialogul era însă dificil; cei trei Gutre, care știau atîtea lucruri despre cîmp, nu știau cum să le explice. Într-o seară, Espinosa îi întrebă dacă localnicii mai au vreo amintire despre atacurile indienilor, din vremea cînd comandamentul se afla la Junín. Îi răspunseră afirmativ, însă pe același ton cu care ar fi răspuns la o întrebare despre

executarea lui Carlos I. Espinosa își aminti că tatăl său obișnuia să spună că aproape toate cazurile de longevitate care apar la țară se datorează unei slabe memorii sau unei noțiuni vagi despre date. Îndeobște, gaucho ignoră deopotrivă anul în care s-au născut și numele celor care i-au zămislit.

În casă nu existau alte cărți decît o serie completă a revistei *Ferma*, un manual de medicină veterinară, un exemplar de lux din *Tabaré*¹, o *Istorie a soiului Shorthorn în Argentina*, cîteva povestiri erotice sau polițiste și un roman recent: *Don Segundo Sombra*. Espinosa, pentru a umple cumva inevitabilul gol de după terminarea mesei, le citi cîteva capitole celor trei Gutre, care erau analfabeți. Din păcate, vătaful fusese păstor de cirezi, așa că nu se sinchi-sea nicicum de isprăvile altora. Declară că această muncă este din cale-afară de ușoară, că ai mereu cu tine un animal de povară cu toate cîte îți sînt de trebuință și că, de n-ar fi fost păstor, n-ar fi putut

-
1. Poem romantic în versuri aparținînd poetului uruguyan Juan Zorrilla de San Martín. Publicat în 1888, poemul, care cuprinde șase cînturi, este inspirat dintr-o faimoasă legendă indiană ce relatează povestea de iubire dintre metisul Tabaré și spaniola Blanca (n. tr.).

să ajungă în vecii vecilor nici pînă la Bălțile lui Gómez, nici pînă la pămînturile stăpînite de alde Núñez, în Chacabuco. În cuhne se afla o chitară; lucrătorii, înaintea faptelor pe care le narez, obișnuiau să se așeze roată; unul dintre ei începea s-o înstruneze și nu ajungea să cînte niciodată. Asta se numea *una guitarreada*.

Espinosa, care-și lăsase barbă, tot zăbovea în fața oglinzii pentru a-și potrivi chipul schimbat și surîdea la gîndul că, întors la Buenos Aires, îi va plictisi pe băieți cu istoria revărsării rîului Salado. În mod ciudat, îi era dor de locuri unde nu se ducea și n-avea să se ducă niciodată: un colț al străzii Cabrera, unde se găsea o cutie poștală, niște lei de piatră aflați pe un portal de pe strada Jujuy, la cîteva străzi de Once, o prăvălie pardosită cu dale, a cărei așezare nu și-o mai amintea prea bine. Cît despre frați și despre tatăl său, aflaseră pesemne de la Daniel că rămăsese izolat – cuvîntul, vorbind etimologic, era just – din pricina inundației.

Explorînd casa, care continua să fie înconjurată de ape, găsi o Biblie în engleză. Pe ultimele pagini, neamul Guthrie – acesta era numele originar – își așternuse propria istorie. Erau de fel din Inverness, debarcaseră pe acest continent, fără

îndoială ca lucrători cu ziua, pe la începutul veacului al XIX-lea, și se amestecaseră cu indienii. Cronica înceta pe la o mie opt sute șaptezeci și ceva; pe atunci, nu mai știau să scrie. După cîteva generații doar, uitaseră engleza, iar spaniola, cînd îi cunoscuseră Espinosa, le dădea mult de furcă. Nu erau credincioși, dar în sîngele lor stăruiau, asemenea unor arme obscure, crîncenul fanatism al calvinistului deopotrivă cu superstițiile pampei. Espinosa le vorbi despre descoperirea lui și abia dacă îl ascultară.

Răsfoi cartea și degetele sale o deschiseră la începutul Evangheliei după Marcu. Pentru a exersa în materie de traducere și, poate, pentru a vedea dacă ei sînt în stare să priceapă, hotărî să le citească acest capitol îndată după încheierea mesei. Îl surprinse faptul că-l ascultau cu luare-aminte și, apoi, cu un interes tăcut. Își spuse că prezența literelor de aur pe copertă îi dădea, probabil, mai multă autoritate. Au toate astea în sînge, se gîndi. Și își mai spuse că oamenii, de-a lungul vremii, au repetat întruna două istorii: aceea a unei corăbii ce caută pe apele mediteraneene o insulă iubită și aceea a unui Dumnezeu care se lasă răstignit pe Golgota. Își aminti orele de elocuțiune de la colegiul său,

Ramos Mejía, și se ridică încet în picioare pentru a-și predica parabolele.

Cei trei Gutre înghițeau pe nerăsuflăte sardelele și carnea friptă, pentru a nu întârzia citirea Evangheliei.

O mieluță pe care fata o răsfăța și o împodobeă cu o panglică albastră se răni într-o împrejmuire de sîrmă ghimpată. Ca să-i oprească sîngerarea, voiau să-i pună pînză de păianjen; Espinosa izbuti s-o vindece cu numai cîteva pastile. Recunoștința pe care această vindecare o deșteptă în ei îl uimi peste măsură. La început, nu avusese încredere în neamul Gutre și ascunsese într-unul din volume suma de două sute patruzeci de pesos pe care o avea la el; acum, lipsind stăpînul, el încerca să-i țină locul și dădea ordine timide, care erau îndată îndeplinite. Cei trei Gutre se țineau după el prin încăperi și pe verandă, ca într-un fel de rătăcire. Pe cînd citea, observă că adunau cu grijă firimiturile care-i căzuseră pe masă. Într-o seară îi surprinse vorbind despre el cu sfială și în cuvinte puține. Odată încheiată Evanghelia după Marcu, vru să citească una dintre celelalte trei; tatăl însă îl rugă s-o repete pe cea dintîi, pe care-o mai citise, ca s-o priceapă bine. Espinosa înțelese că erau aidoma unor copii și că repetiția îi atrăgea

mai degrabă decît variația sau noutatea. Într-o noapte visă Potopul, fapt cu nimic surprinzător; loviturile de ciocan cu care se construia arca îl treziră din somn și se gîndi că erau, poate, tunete. Într-adevăr, ploaia, care se domolise oarecum, se dezlănțui din nou. Frigul era crîncen. Îi povestiră că furtuna dărimase acoperișul șopronului cu scule și că aveau să i-l arate mai tîrziu, după ce așezau bîrnele la loc. Încetase de a mai fi pentru ei un străin, toți îl înconjurau cu grijă și aproape că îl răs-fățau. Nici unuia dintre cei trei Gutre nu-i plăcea cafeaua, dar pentru el pregăteau întotdeauna o ceșcuță, pe care-o îndulceau peste măsură.

Furtuna izbucni într-o marți. Joi noaptea îl deșteptă un ciocănit ușor în ușa camerei, pe care, pentru mai multă siguranță, o încuia întotdeauna. Se ridică și deschise: era fata. Nu izbuti s-o deslușească în beznă, dar, după pași, își dădu seama că era desculță, iar mai apoi, în pat, că venise, tocmai din odaia ei, goală. N-o îmbrățișă, nu-i spuse nici o vorbă; ea se întinse alături de el, tremurînd toată. Era întîia oară cînd cunoștea un bărbat. La plecare nu-l sărută; Espinosa își dădu seama că nici măcar n-o întrebase cum o cheamă. Împins de o rațiune intimă pe care nu încerca

s-o lămurească, își jură că, întors la Buenos Aires, nu va povesti nimănui episodul.

Ziua următoare începu la fel ca toate celelalte, în afară doar de faptul că tatăl se apropie de Espinosa și-l întrebă dacă Iisus se lăsase ucis pentru a-i mîntui pe toți oamenii. Espinosa, care era liber-cugetător, dar se văzu silit să justifice fragmentele citite, îi răspunse:

— Da. Pentru a-i mîntui pe toți de iad. Gutre îl întrebă:

— Ce este iadul?

— Un loc sub pămînt unde sufletele ard în flăcări.

— Și au fost mîntuiți și cei care au înfipt cuiele?

— Da, răspunse Espinosa, a cărei teologie era incertă.

Se temuse ca nu cumva vătaful să-i ceară socoteală pentru cele întîmplate peste noapte cu fata.

După masa de prînz, îl rugară să le recitească ultimele capitole.

Espinosa dormi după aceea îndelung, un somn neliniștit, întrerupt de persistente lovituri de ciocan și de presimțiri tulburi. Pe înserat, se sculă și ieși pe verandă. Rosti, de parcă ar fi gîndit cu voce tare:

— Apele au scăzut. Nu mai e mult.

— Nu mai e mult, repetă Gutre, ca un ecou.

Cei trei îl urmaseră. Îngenuncheați pe dalele de piatră, îi cerură binecuvîntarea. Apoi îl huliră, îl scuipară și îl îmbrînciră înspre șopron. Fata plîngea. Cînd deschise ușa, văzu cerul. O pasăre strigă; își spuse: E un sticlete. Șopronul nu mai avea acoperiș; bîrnele fuseseră smulse pentru înălțarea Crucii.

trad. C.H.

Relatarea lui Brodie

Într-un exemplar al primului volum din cele *O mie și una de nopți* (Londra, 1840) editate de Lane, pe care mi l-a procurat iubitul meu prieten Paulino Keins, am descoperit manuscrisul pe care îl voi traduce acum în spaniolă. Caligrafia deosebit de îngrijită – artă pe care mașinile noastre de scris ne deprind s-o uităm – sugerează că ar fi fost redactat cam la aceeași dată. Lane și-a revărsat, precum se știe, amplele note explicative; marginile filelor abundă în adăugiri, în semne de întrebare și, uneori, în corecturi, al căror scris e același cu al manuscrisului. S-ar spune că pe cititor prodigioasele istorii ale Șeherezadei l-au interesat mai puțin decît obiceiurile Islamului. Despre David Brodie, a cărui semnătură, ornată cu înflorituri, apare în josul paginii, n-am izbutit să aflu mai nimic, afară doar de faptul că a fost un misionar scoțian, de fel din Aberdeen,

care a predicat religia creștină în centrul Africii și apoi în câteva regiuni sălbatice din Brazilia, tărîmuri spre care îl va fi mînat, desigur, cunoașterea limbii portugheze. Ignor data și locul morții sale. Manuscrisul, după cîte știu, n-a văzut niciodată lumina tiparului.

Voi traduce cu fidelitate raportul, alcătuit într-o engleză incoloră, fără a-mi îngădui alte omisiuni decît cele ale vreunui verset din Biblie și ale cîte unui curios pasaj referitor la practicile sexuale curente la *Yahoos*, pe care bunul prezbiterian le-a încredințat cu pudoare latinei. Lipsește prima pagină.

*

...al ținutului bîntuit de oamenii-maimuțe (*Apemen*) își au lăcașul așa-zisii *Mlch*¹, pe care eu îi voi numi *Yahoos*², pentru ca cititorii mei să aibă în vedere natura lor bestială și pentru că transliterația precisă este aproape imposibilă, dată fiind absența vocalelor din asprul lor limbaj. Indivizii din trib nu trec, socot, de

1. Îi atribui lui *ch* valoarea pe care o are în cuvîntul scoțian *loch* (n. a.).

2. Brută, om grosolan (engl. – n. tr.).

șapte sute, numărându-i și pe cei din neamul *Nr*, care locuiesc mai spre sud, în hățișuri. Cifra pe care am propus-o e ipotetică, întrucît, cu excepția regelui, a reginei și a vrăjitorilor, ceilalți *Yahoos* dorm unde îi apucă noaptea, fără să aibă un loc fix. Frigurile palustre și incursiunile continue ale oamenilor-maimuțe le împuținează numărul. Doar unii dintre ei, foarte puțini, au nume. Pentru a se chema unul pe altul obișnuiesc să se împroaște cu noroi. Am văzut, de asemenea, unii *Yahoos* care, pentru a-și chema un prieten, se trînteau la pămînt și se rostogoleau. Din punct de vedere fizic nu se deosebesc de *Kroo*, decît, poate, prin fruntea lor ceva mai joasă și prin nuanța arămie care mai temperează negrul pielii. Hrana constă în fructe, rădăcini și reptile; beau lapte de pisică și de lilieci și pescuiesc cu mîna. Se ascund pentru a mânca, sau închid ochii; toate celelalte le fac în văzul tuturor, asemenea filozofilor cinici. Devorează cadavrele vrăjitorilor și regilor, pentru a asimila virtutea lor. I-am dojenit pentru acest obicei; și-au atins gura și pîntecele cu mîna, poate pentru a arăta că morții alcătuiesc și ei o hrană sau – dar acest lucru este, desigur, prea subtil – pentru ca eu să

pricep că toate cîte le mîncăm sînt, la urma urmelor, carne omenească.

În războaie folosesc din plin pietrele, precum și imprecățiile magice. Umblă goi; arta veșmîntului, ca și aceea a tatuajului le sînt necunoscute.

Vrednic de atenție e faptul că, avînd la dispoziție un podiș întins și plin de iarbă, unde se află izvoare cu apă cristalină, precum și copaci dătători de umbră, au preferat să se îngrămădească în mlaștinile ce înconjoară baza, găsindu-și parcă desfătarea în strășnicia soarelui ecuatorial și în murdărie. Coastele sînt abrupte și ar fi putut alcătui un soi de zid împotriva oamenilor-maimuțe. În Scoția, în ținuturile înalte, clanurile își înălțau castelele pe culmea cîte unei măguri; le-am invocat vrăjitorilor obiceiul acesta, propunîndu-l drept pildă, dar totul a fost zadarnic. Totuși, mi s-a îngăduit să-mi înjghebez coliba sus, pe podiș, unde aerul nopții este mai răcoros.

Tribul e condus de un rege, înzestrat cu puteri absolute, dar bănuiala mea este că cei ce guvernează cu adevărat sînt, de fapt, acei patru vrăjitori care-l asistă și care l-au ales. Fiece prunc nou-născut este supus unui examen amănunțit; dacă prezintă unele stigmatе, ce nu mi-au fost

dezvăluite, e ridicat la rangul de rege al neamului Yahoo. E mutilat pe loc (*he is gelded*), i se ard ochii și i se taie mîinile și picioarele, pentru ca lumea să nu-l poată distrage de la înțelepciune. Trăiește exilat într-o peșteră, al cărei nume este Alcázar (*Qzr*) și unde nu au voie să intre decît cei patru vrăjitori și cele două sclave care îl slujesc și-l ung cu bălegar. Cînd izbucnește un război, vrăjitorii îl scot din peșteră, îl expun în fața membrilor tribului pentru a le trezi curajul și-l duc apoi, purtat pe umeri, în cel mai crîncen loc al bătăliei, în chip de steag sau talisman. În asemenea cazuri, lucrul cel mai obișnuit este să moară îndată, sub pietrele azvîrlite de oamenii-maimuțe.

Într-un alt Alcázar locuiește regina, căreia nu-i e îngăduit să-și vadă regele. Ea a binevoit să mă primească; era surîzătoare, tînără și frumoasă, atît cît i-o permitea rasa. Brățări din metal și din fildeș, laolaltă cu șiraguri de dinți îi împodobeau goliciunea. Mă privi, mă adulmecă și mă atinse, apoi sfîrși prin a mi se oferi, în văzul tuturor slujitoarelor sale. Rasa pe care-o port (*my cloth*) și deprinderile rasei căreia-i aparțin mă făcură să declin această onoare, acordată îndeobște vrăjitorilor și vînătorilor de sclavi, mai ales

musulmani, ale căror convoaie (caravane) străbat regatul. Îmi înfipse de două-trei ori în carne un ac de păr din aur; atare împunsături constituie semne ale favorii regale, și nu-s puțini acei *Yahoos* care și le aplică singuri, pentru a simula că regina a fost cea care le-a făcut. Podoabele mai sus enumerate vin din alte ținuturi; toți le socotesc naturale, deoarece sînt incapabili de a fabrica obiectul cel mai simplu. În ochii tribului, coliba mea nu era altceva decît un copac, deși mulți inși fuseseră de față la construirea ei și îmi dăduseră chiar o mîină de ajutor. Printre alte obiecte, aveam la mine un ceas, o caschetă de plută, o busolă și o Biblie; toți le priveau, le cîntăreau și doreau să afle de unde le-am cules. Obişnuiau să apuce cuțitul meu de vînătoare drept de tăiş; fără îndoială, îl percepeau în mod cu totul diferit. Nu ştiu în ce măsură ar fi putut percepe un scaun. O casă cu mai multe încăperi ar fi constituit, desigur, pentru ei toți, un labirint, dar poate că nu s-ar fi pierdut în el, așa cum nu se pierde o pisică, deși nu-l poate înțelege. Pe toți îi uimea barba mea, care pe atunci era încă roșie ca focul; le plăcea s-o mîngîie îndelung.

Sînt insensibili la durere și plăceri, cu excepția doar a desfătării pe care le-o oferă

carnea crudă și rîncedă și lucrurile rău mirositoare. Lipsa de imaginație îi mîină spre cruzime.

Am vorbit despre regină și despre rege; voi trece acum la vrăjitori. Am scris mai sus că ei sînt patru; acesta-i cel mai mare număr pe care îl admite aritmetica la *Yahoos*. Socotesc pe degete, *unu, doi, trei, patru, mulți*; infinitul începe de la degetul mare. Același lucru, mi s-a spus, se întîmplă și la triburile ce comit jafuri pe lîngă Buenos Aires. În ciuda faptului că *patru* este ultima cifră cunoscută, arabii care fac negoț cu ei nu izbutesc să-i păcălească, și asta pentru că la troc totul se împarte în loturi de *unu*, de *doi*, de *trei* și de *patru*, pe care fiecă Yahoo le așază lîngă el... Operațiile sînt lente, dar nu îngăduie eroarea sau înșelăciunea. Din neamul acestor *Yahoos*, vrăjitorii sînt, realmente, unicii care mi-au trezit interesul. Plebea le atribuie puterea de a preschimba pe oricine doresc în furnică ori în țestoasă; un ins care mi-a intuit neîncrederea mi-a arătat un furnicar, de parcă acesta ar fi constituit dovada. Memoria le lipsește cu desăvîrșire sau apare doar într-o măsură neglijabilă; vorbesc despre ravagiile provocate de o invazie de leoparzi, dar nu știu dacă au văzut-o ei, sau doar părinții

lor, sau dacă povestesc un vis. Vrajitorii o posedă, cu toate că într-un grad infim; ei izbutesc să-și amintească, spre seară, fapte întîmplate dimineața sau chiar în seara din ajun. Dispun, de asemenea, de darul previziunii; declară cu o calmă siguranță ce se va întîmpla peste zece sau cincisprezece minute. Indică, de exemplu: *O muscă îmi va atinge ceafa* sau *În curînd vom auzi strigătul unei păsări*. De sute de ori am fost martorul acestei curioase înzestrări. Am cugetat la asta îndelung. Știm că trecutul, prezentul și viitorul se află, pînă la ultimul detaliu, în profetica memorie a lui Dumnezeu, în propria Lui eternitate; ciudat e faptul că oamenii pot să privească, nelimitat, înapoi, dar nu și înainte. De vreme ce îmi amintesc cu toată limpezimea acea imensă corabie cu pînze care venise din Norvegia pe cînd eu aveam doar patru ani, de ce să mă mai mir de faptul că cineva se dovedește în stare să prevadă un lucru care-i pe punctul de a se întîmpla? Sub aspect filozofic, memoria nu este mai puțin prodigioasă decît ghicirea viitorului; ziua de mîine se află mai aproape de noi decît trecerea Mării Roșii de către evrei, episod pe care îl păstrăm, cu toate acestea, în amintire. Celor din trib le este interzis să-și ațintească ochii la

stele, privilegiu rezervat vrăjitorilor. Fiecare vrăjitor are un ucenic, pe care-l instruiește de copil în meșteșugul său de taină și care-i va lua locul după moarte. Repet, sînt întotdeauna *Patru*, număr cu caracter magic, fiind ultimul la care poate ajunge mintea oamenilor. Profesează, în felul lor, doctrina privitoare la infern și la cer. Și unul, și celălalt se află sub pămînt. În infern, care e luminos și uscat, vor sălășlui schilozii, vîrstnicii, învinșii, oamenii-maimuțe, arabii și leoparzii; în cer, pe care și-l imaginează mlăștinos și întunecat, regele, regina, vrăjitorii, cei care pe pămînt au fost fericiți, cruzi și sîngeroși. Se închină, de asemenea, unui zeu al cărui nume este Bălegar și care se prea poate să fi fost plăsmuit după chipul și asemănarea regelui; este o făptură mutilată, oarbă, rahitică și cu puteri nelimitate. Poate să ia înfățișarea unei furnici sau a unei năpîrci.

Nimeni nu se va mai mira, după cele arătate, că în toată vremea șederii mele acolo n-am izbutit să convertesc nici măcar un *Yahoo*. Expresia *Tatăl Nostru* îi tulbură, deoarece conceptul paternității le lipsește. Nu reușesc să priceapă defel că un act petrecut cu nouă luni în urmă poate avea o legătură oarecare cu nașterea unui copil; nu admit o cauză atît de îndepărtată și

de neverosimilă. De altminteri, toate femeile cunosc legătura trupească și nu toate sînt mame.

Limba este complexă. Nu se aseamănă cu nici una dintre cele despre care mai am știre. Nu putem vorbi despre părți ale propoziției, căci propoziții nu există. Fiecare cuvînt monosilabic răspunde unei idei generale, care e precizată în context sau prin diverse strîmbături. Cuvîntul *nrz*, de pildă, sugerează dispersia sau petele; poate vărsatul de vînt, gestul de a împrăștia sau fuga ce urmează înfrîngerii. *Hrl*, în schimb, indică ceea ce e strîns ori dens; poate să însemne tribul, un trunchi, o piatră, un morman de pietre, actul de a le îngrămădi unele peste celelalte, sfatul celor patru vrăjitori, unirea trupească și o pădure. Rostit în alt fel sau cu alte grimase, fiecare cuvînt poate avea sensul opus. Să nu ne minunăm prea tare; în limba noastră, verbul *to cleave* înseamnă „a despica“, dar și „a uni“. De bună seamă, nu există propoziții și nici măcar construcții mai succinte.

Virtutea intelectuală de a abstrage, pe care o atare limbă ar postula-o, îmi sugerează că aici nu este vorba despre o națiune primitivă, ci despre una degenerată. Această ipoteză e confirmată de

inscripțiile pe care le-am descoperit sus, pe podiș, și ale căror caractere, asemănătoare runelor gravate de străbunii noștri, nu se mai lasă descifrate de membrii tribului. E ca și cum aceștia ar fi uitat limba-jul scris și nu l-ar fi păstrat decît pe cel oral.

Distracțiile oamenilor constau în lupte de pisici dresate și în execuții. Un ins e învinuit de a fi atentat la pudoarea reginei sau de a fi mîncat în văzul altcuiva; nu se cunosc nici audierile de martori, nici mărturisirea; regele dictează verdictul condamnării. Cel condamnat îndură chinuri pe care încerc să nu mi le aduc aminte și apoi e lapidat. Regina are dreptul de-a azvîrli întîia piatră, ca și pe cea din urmă, care mai totdeauna este de prisos. Mulțimea apreciază îndemînarea ei, precum și frumusețea membrelor, și o aclamă frenetic, aruncîndu-i roze și lucruri rău miro-sitoare. Regina, fără a rosti o vorbă, surîde.

Altă caracteristică a tribului este existența poezilor. Unui ins i se întîmplă să potrivească șase-șapte cuvinte, îndeobște enigmatice. Nu poate să se stăpînească și le strigă, în picioare, în mijlocul unui cerc alcătuit din vrăjitori și din plebe, cu toții întinși pe jos. Dacă poemul nu-i stîr-nește în nici un fel, nu se petrece nimic;

dacă însă cuvintele poetului îi tulbură, se îndepărtează de el în tăcere, stăpîniți de o oroare sacră (*under a holy dread*). Simt că poetul este atins de spirit; nimeni nu-i va mai adresa o vorbă sau o privire, nici chiar propria-i mamă. Din clipa aceea el nu mai e om, ci zeu, și oricine poate să-l ucidă. Poetul, dacă mai apucă, își caută adăpost în nisipurile dinspre nord.

Am povestit mai sus cum am ajuns în ținutul locuit de *Yahoos*. Cititorul își amintește, poate, că m-au încercuit, că eu am tras în aer un foc de pușcă, iar ei au luat împușcătura drept un soi de tunet magic. Pentru a alimenta această eroare, m-am străduit să merg întotdeauna fără arme. Într-o dimineață de primăvară, cînd se crăpa de ziuă, au năvălit pe neașteptate oamenii-maimuțe; am coborît în goană de pe culme, de astă dată înarmat, și am ucis două dintre aceste animale. Ceilalți au luat-o la goană, uluiți. Gloanțele, după cum se știe, sînt invizibile. Pentru întâia oară în viață mi s-a întîmplat să fiu aclamat. Cred că aceea a fost ziua în care m-a primit regina. Memoria acestor *Yahoos* este precară; în aceeași seară, am plecat. Aventurile mele în pădure nu au nici o însemnătate. În cele din urmă am dat peste un sat de oameni negri, care știau

să are, să semene și să se roage și cu care m-am înțeles în portugheză. Un misionar romanist, Părintele Fernandes, m-a găzduit în coliba lui și m-a îngrijit pînă ce mi-am putut relua anevoiosul drum. La început, simțeam o oarecare silă cînd îl vedeam deschizînd gura fără nici o disimulare și azvîrlind în ea bucăți de mîncare. Îmi acopeream fața cu mîna sau întorceam privirea în altă parte; după cîteva zile, m-am obișnuit. Îmi amintesc și astăzi cu plăcere discuțiile noastre teologice. N-am izbutit să-l fac să se întoarcă la genuina credință întru Iisus.

Scriu acum de la Glasgow. Am relatat sederea mea printre *Yahoos*, dar nu și groaza ei esențială, care nu m-a părăsit nicicînd cu totul și pe care o mai retrăiesc și acum, în vis. Pe stradă, uneori, încă mi se mai pare că mă împresoară. Neamul *Yahoo*, o știu prea bine, este barbar, poate cel mai barbar din lume, însă ar fi o nedreptate să dăm uitării unele trăsături care-l salvează. Au instituții, sînt guvernați de un rege, folosesc un limbaj bazat pe concepte generice, cred – precum evreii ori grecii – în originea divină a poeziei și intuiesc faptul că sufletul supraviețuiește morții trupului. Afirmă adevărul pedepsei și pe cel al recompensei. Reprezintă, pe

scurt, cultura, așa cum o reprezentăm
și noi, în ciuda multelor noastre păcate.
Nu-mi pare rău că am luptat în rîndurile
lor, împotriva oamenilor-maimuțe. Avem
datoria de a-i salva. Sper ca Înaltul Guvern
al Majestății Voastre să aibă în vedere
datele pe care își îngăduie să le sugereze
acest raport.“

trad. C.H.

Cuprins

Prolog	5
Intrusa	11
Nedemnul	19
Istoria lui Rosendo Juárez	31
Întîlnirea.....	43
Juan Muraña	55
Bătrîna doamnă.....	65
Duelul	79
Celălalt duel.....	89
Guayaquil.....	97
Evangelhia după Marcu.....	113
Relatarea lui Brodie	125

În colecția TOP 10+

au apărut:

01. Vladimir Nabokov, *Lolita*
02. Jorge Luis Borges, *Aleph*
03. Bernhard Schlink, *Cititorul*
04. Norman Manea, *Întoarcerea huliganului*
05. Amos Oz, *Să cunoști o femeie*
06. Philip Roth, *Complexul lui Portnoy*
07. Dan Lungu, *Cum să uiți o femeie*
08. F.M. Dostolevski, *Jucătorul*
09. Dino Buzzati, *Deșertul tătarilor*
10. Aldous Huxley, *Minunata lume nouă*
11. Haruki Murakami, *Pădurea norvegiană*
12. Florina Ilis, *Cruciada copiilor*
13. Ian McEwan, *Inocentul*
14. José Saramago, *Toate numele*
15. Ioan Petru Culianu, *Jocul de smarald*
16. Saul Bellow, *Iarna decanului*
17. Tracy Chevalier, *Albastru pur*
18. Filip Florian, *Degete mici*
19. F. Scott Fitzgerald, *Marele Gatsby*
20. Kazuo Ishiguro, *Să nu mă părăsești*
21. Mihail Bulgakov, *Ouăle fatale • Diavoliada*
22. Gabriela Adameșteanu, *Dimineată pierdută*
23. Umberto Eco, *Numele trandafirului*
24. D.H. Lawrence, *Fii și îndrăgostiți*
25. F.M. Dostolevski, *Idiotul*
26. Mircea Nedelciu, Adriana Babeți, Mircea Mihăieș, *Femeia în roșu*
27. Michael Cunningham, *Orele*
28. Michel Houellebecq, *Platforma*
29. W. Somerset Maugham, *Vălul pictat*
30. Jorge Luis Borges, *Cartea de nisip*
31. Simona Popescu, *Exuvii*
32. Julio Cortázar, *Șotron*

33. Haruki Murakami, *În căutarea oii fantastice*
34. Mika Waltari, *Amanții din Bizanț*
35. Dan Lungu, *Sînt o babă comunistă!*
36. Mihail Bulgakov, *Inimă de cîine. Însemnări pe manșete*
37. John Fowles, *Colecționarul*
38. Dai Sijie, *Balzac și Micuța Croitoreasă chineză*
39. Cecilia Ștefănescu, *Legături bolnăvicioase*
40. Giovanni Papini, *Un om sfîrșit*
41. Edgar Allan Poe, *Cărbușul de aur și alte povestiri*
42. Ismail Kadare, *Generalul armatei moarte*
43. Daniela Zeca, *Istoria romanțată a unui safari*
44. John Fowles, *Iubita locotenentului francez*
45. F.M. Dostolevski, *Frații Karamazov*
46. Ian McEwan, *Amsterdam*
47. Petru Cimpoeșu, *Simion liftnicul*
48. George Orwell, *Ferma Animalelor*
49. Ilf și Petrov, *America fără etaje*
50. Haruki Murakami, *La capătul lumii și în țara aspră a minunilor*
51. Cătălin Dorian Florescu, *Zaira*
52. Charles Bukowski, *Femei*
53. Jack Kerouac, *Pe drum*
54. N.V. Gogol, *Mantaua • Nasul • Însemnările unui nebun*
55. Nora Iuga, *Sexagenara și tînărul*
56. José Saramago, *Evangelhia după Isus Cristos*
57. Marguerite Yourcenar, *Ca o apă care curge*
58. John Kennedy Toole, *Conjurația imbecililor*
59. Filip Florian, *Matei Florian, Băiuței*
60. Michel Houellebecq, *Particulele elementare*
61. P.G. Wodehouse, *Greșeala lordului Emsworth*
62. Cezar Paul-Bădescu, *Tineretile lui Daniel Abagiu*
63. F.M. Dostolevski, *Însemnări din subterană*
64. Iris Murdoch, *Marea, marea*
65. Günter Grass, *Toba de tinichea*
66. Oscar Wilde, *Portretul lui Dorian Gray*
67. Horia Ursu, *Asediul Vienei*

68. Elfriede Jelinek, *Pianista*
69. Jonathan Coe, *Clubul putregaiurilor*
70. Paul Auster, *Sunset Park*
71. F.M. Dostolevski, *Demonii*
72. Haruki Murakami, *Dans dans dans*
73. Radu Aldulescu, *Proorocii Ierusalimului*
74. Jorge Luis Borges, *Istoria universală a infamiei*
75. Daniel Pennac, *La căpcăunii veseli*
76. Chuck Palahniuk, *Fight Club*
77. Elif Shafak, *Bastarda Istanbulului*
78. F. Scott Fitzgerald, *Cei frumoși și blestemați*
79. Ștefan Agopian, *Tache de catifea*
80. Lev Tolstoi, *Anna Karenina*
81. Sylvia Plath, *Clopotul de sticlă*
82. Matei Vișniec, *Sindromul de panică în Orașul Luminilor*
83. Franz Kafka, *Metamorfoza și alte povestiri*
84. Tracy Chevalier, *Fata cu cercei de perla*
85. Arturo Pérez-Reverte, *Tabloul flamand*
86. Kazuo Ishiguro, *Rămășițele zilei*
87. Varujan Vosganian, *Cartea șoptelor*
88. Jorge Luis Borges, *Relatarea lui Brodie*

în pregătire:

Ioan Groșan, *O sută de ani de zile la Porțile Orientului*
Naghib Mahfuz, *Băieții de pe strada noastră*

www.polirom.ro

Coperta: Carmen Parii
Tehnoredactor: Luminița Păun

Bun de tipar: septembrie 2012. Apărut: 2012
Editura Polirom, B-dul Carol I nr. 4 • P.O. Box 266
700506, Iași, Tel. & Fax: (0232) 21.41.00; (0232) 21.41.11;
(0232) 21.74.40 (difuzare); E-mail: office@polirom.ro
București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1,
sector 4, 040031, O.P. 53 • C.P. 15-728
Tel.: (021) 313.89.78; E-mail: office.bucuresti@polirom.ro

Tiparul executat la S.C. LUMINA TIPO s.r.l.
str. Luigi Galvani nr. 20 bis, sect. 2, București
Tel./Fax: 211.32.60, 212.29.27, E-mail: office@luminatipo.com

Contravaloarea timbrului literar se depune în contul
Uniunii Scriitorilor din România
Nr. RO44RNCB5101000001710001 BCR UNIREA

Top 10+

POLIROM

Născută de cele mai multe ori împrejurul unor obiecte simple, precum un ceas, o busolă ori o Biblie, balanța poveștilor lui Borges înclină când să se inspire din alte povești, când să-și tragă urzeala din realitatea amețitoare. *Relatarea lui Brodie* își strânge istorisirile în jurul unei idei: aceea că atât autorul, cât și personajele sale, atunci când vorbesc, nu fac altceva decît să se cufunde în „memoria infinită”, iar „visul fiecăruia este parte din memoria tuturor”.

EDITURA POLIROM

ISBN 978-973-46-3090-5

9 789734 630905

www.polirom.ro